

Бизнесті бәсеке билейді

Қарағандыда Кәсіпкерлер күніне орай ұйымдастырылған «Қазақстанның үздік тауары – 2026» көрме-байқауы аймақтағы өндірістің бүгінгі тынысын танытты. «Garden Hall» кешеніне жиналған кәсіпкерлер өз өнімдерін ұсынып, жаңа нарыққа шығу, өндірісті кеңейту, іскерлік байланыс орнату жайын ортаға салды. Көрмеге облыстың 80 кәсіпорны қатысып, тоғыз өндіруші үш аталым бойынша үздік деп танылды. Мерекелік басқосуда іргелі зауыттардың жетістігімен қатар, шағын шеберханадан кәсібін бастаған жандардың еңбегі де бағаланды. Көрме, іскерлік кездесулер мен марапаттау рәсімінің ортақ өзегі – облыста өндірілетін тауардың сапасын арттырып, оны тұтынушыға жақындату. Ал, оқушылар мен студенттердің бизнес-жобаларына арналған байқау осы істің жалғасын жастардан іздеуге мүмкіндік берді.

Жәлел ШАЛҚАР,
«Ortalyq Qazaqstan»

Салтанатты жиында облыс әкімінің орынбасары Ораз Тәуірбеков кәсіпкерлік саласының өңір экономикасындағы салмағын дерекпен тарқатты. Облыста 100 мыңнан астам шағын және орта бизнес субъектісі жұмыс істейді. Еңбекке қабілетті халықтың жартысына жуығы осы салада еңбек етсе, шағын және орта бизнестің жалпы өңірлік өнімдегі үлесі 23 пайызға жуықтаған. Облыс өндеу өнеркәсібі бойынша еліміздегі жетек-

ші өңірлер қатарында. Аталған көрсеткіштерде ірі өндіріс ошақтарымен қатар, соларға қызмет көрсететін шағын кәсіпорындар мен өңірдің күнделікті сұранысын өтейтін кәсіп иелерінің еңбегі тұр. Сондықтан, шағын және орта бизнестің үлесін арттыру – өндірісі дамыған Қарағанды үшін де өзекті міндет.

– Биыл инвестиция көлемін 1,5 триллион теңгеге жеткізу міндеті қойылды. Өңірде 10 мыңнан астам жаңа тұрақты жұмыс орны құрылып, шағын және орта бизнесті қолдауға 14,5 миллиард теңге бағытталды. Бөлшек салық мөлшерлемесі 2 пайыз деңгейінде сақталып отыр. Өңіріміздің экономикасын дамытып, жаңа жұмыс орындарын ашып, отандық өндірістің өркендеуіне үлес қосып жүрген – сіздерсіздер, кәсіпкерлер. Бүгінгі көрмеге қатысып отырған кәсіпорындардың басым бөлігі – шағын және орта бизнес өкілдері. Бұл – өңірлік кәсіпкерліктің әлеуеті мен мүмкіндіктерінің айқын көрінісі, – деді Ораз Тәуірбеков.

Салтанатты рәсімде облыс әкімінің арнайы жұлделері табысталды. «Сапа саласындағы жетістіктері үшін» марапаты «QazTehna» серіктестігіне, «Инновациялық және цифрлық шешімдерді енгізгені үшін» жұлдесі «НПО Перспектива» кәсіпорнына берілді.

➤ 2-бет

• ЭКСПЕДИЦИЯ

Тарихтан сыр тартқанда...

Күн ұясынан енді ғана көтеріліп келеді. Таңғы салқынның табы әлі қайтпаған. Алдымызда – ұзақ жол. Көңілде – сапарға деген қызығушылық, көкейде – туған өлкенің тарихын тереңірек танып, өткеннің өнегесін зерделеуге деген құштарлық. Адамға лық толы ақ «Газель» Ақтоғайды бетке алып, жолға шығуға әзір. Қарағанды облысы ішкі саясат басқармасының «Қоғамдық келісім» мекемесі ұйымдастырған «Елтану» тарихи-танымдық экспедициясы кезекті екі күндік сапарға аттанбақ. Бұл жолғы бағыт – Ақтоғай және Шет ауданы. Сапардың алғашқы аялдамасы Алаш қозғалысының көсемі Әлихан Бөкейханның туған топырағы. Бағыт – Жекежал қыстағы мен Желтау шатқалы. Алдымен Әлиханның ата-анасы, туған-туыстары жерленген Талдыбейіт қорымына тағзым етіп, одан әрі Жекежалдағы Желтау петроглифтері мен Беғазы кешенін аралау. Ал, екінші күні Шет ауданында жалғасып, Талды ауылынан сегіз шақырым қашықтықта орналасқан қола дәуірінің құнды мұрасы – Қаражартас қорымымен түйінделмек.

Ербол ЕРБОЛАТ,
«Ortalyq Qazaqstan»

Алаш арыстарының ізімен...
Бетке алған бағытымыз – Алаш арысының ізі қалған қасиетті мекен болса, енді бірі – мыңдаған жылдық өркениеттің үнсіз куәгері. Тасқа қашалған таңбалар мен көне қорымдар – бүгінгі ұрпақты өткенмен жалғап тұрған алтын көпір. Экспедицияның мақсаты да осы таныммен

сабақтас. Өңірдегі тарихи-мәдени маңызы бар нысандарды аралап, өзге этнос өкілдеріне туған өлкенің рухани мұрасын таныстырып, ортақ тарихқа деген құрметті нығайту. Өйткені, ел тарихын тану – бірлікті бекемдеп, татулықты тереңдетудің төте жолы. Қазақ тілін жетік меңгерген этнос өкілдері, этнос өкілдері арасында ұйымдастырылған өңірлік байқаулардың жеңімпаздары, ғылыми-сараптамалық топтың мүшелері мен қоғам белсенділері бір арнаға тоғысып, киелі мекенге бет алды.

➤ 6-бет

БАСПАСӨЗ-2027
ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАН!
Облыстық «Ortalyq Qazaqstan» газетіне 2027 жылға жазылу науқаны басталды. Күнделікті жаңалықтар, сараптамалық мақалалар, мәдениет пен спортқа арналған жарияланымдар, барлығы – бір газетте. «Ortalyq Qazaqstan» – сенімді ақпарат, салмақты сараптама!

Санаттар	Баламалы жазылым	«Қазпошта» АҚ Қала (теңге)	«Қазпошта» АҚ Аудан/ауыл (теңге)
Кәсіпорындар мен ұйымдар үшін	12 айға 15 500 теңге	6 ай 16 109,75	11 162,53
		12 ай 32 219,50	22 325,06
Жеке жазылулар үшін	12 айға 7000 теңге	6 ай 7 529,07	6 912,53
		12 ай 15 058,14	13 825,06

Газетке 6 айға және 1 жылға жазылуға болады

Жеңілдікті тарифтер 25 қазаннан 25 қарашаға дейін (жылдық жазылым)

Санаттар	Баламалы жазылым 12 айға	«Қазпошта» АҚ Қала (теңге)	«Қазпошта» АҚ Аудан/ауыл (теңге)
Кәсіпорындар мен ұйымдар үшін	11 500	27 219,50	16 825,05
Жеке жазылулар үшін	5800	12 858,13	11 725,05

Каспи QR арқылы жазылуға болады

«Ortalyq Qazaqstan» – әр шаңыраққа!

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Газетке жазылу «Қазпошта» АҚ пошта байланысының барлық бөлімшелерінде, сондай-ақ Ермеков көшесі, 33 үй, 8-қабат мекенжайы бойынша редакцияда рәсімделеді. «Ortalyq Qazaqstan» газеті редакциясында баспа бағасы бойынша (жеткізу қызметтерінің құнысыз) баламалы жазылу жүргізіледі.

Анықтама телефоны: 41-26-85, 8-702-638-56-85, 8-778-846-00-01, 8-705-902-04-05.

E-mail: otdel.pochtovyy@bk.ru

ВАЛЮТАЛАРДЫҢ РЕСМИ БАҒАМДАРЫ:

•EUR/KZT 505.8

•USD/KZT 453.71

•RUB/KZT 5.63

•CNY/KZT 68.11

Қазақстан Ұлттық Банкінің
30 қазан, 2026 жылғы дерекі бойынша

Қордың тартуы комақты

Теміртаудың 4А шағынауданында 320 орындық жаңа балабақшаның құрылысы жүріп жатыр. Мұнда бүлдіршіндер роботтехникамен айналысып, сазбалшықтан бұйым жасап, Монтессори әдістемесі бойынша білім алады. Сонымен қатар, даму ерекшеліктері бар балалардың қатарластарымен бірге тәрбиеленіп, білім алуына барлық жағдай жасалмақ. «Қазақстан халқына» қорының қолдауымен жүзеге асырылып жатқан әлеуметтік жобаның таныстырылымы Республика күні қарсаңында металлургтер қаласында өтті.

Өңірлерді дамыту

Жамал СОВЕТҚЫЗЫ,
«Ortalyq Qazaqstan»

Облыс әкімі Ермағанбет Бөлекпаевқа жаңа балабақшада балалардың жан-жақты дамуына арналған мүмкіндіктер мен инклюзивті білім беру үшін қарастырылған жағдайлар таныстырылды.

«Қазақстан халқына» қоры Теміртауда бұрын-соңды болмаған балабақшаның құрылысына қаржы бөліп, халықаралық стандарттарға сай бірегей жобаны жүзеге асыруға қолдау көрсетіп отыр. Мұнда мектепке дейінгі білім берудің заманауи әдістемелерін енгізуге ерекше мән берілген. Қордың серіктестері тәрбиешілер мен педагогтерді балаларды дамыту мен оқытудың озық тәсілдерін меңгеруге даярлайды.

Балалардың қызығушылығын арттырып, қабілеттерін дамыту үшін балабақшада түрлі танымдық және шығармашылық кеңістіктер ашылады. Атап айтқанда, роботтехника кабинеті, алғашқы тәжірибелер жасауға арналған STEM кеңістігі, бейнелеу өнері шеберханасы мен киші бұйымдарын жасау студиясы жұмыс істейді. Сонымен қатар, бүлдіршіндерге арналған кітапхана мен қысқы бақ та қарастырылған.

Жобадан инклюзивті білім беруге де басымдық берілген. Балабақшада аутизм, есту, көру, сөйлеу және тірек-қимыл аппаратының бұзылыстары бар балалардың қатарластарымен бірге тәрбиеленіп, білім

алуына мүмкіндік жасалады. Ол үшін арнайы топтар құрылып, қажетті жағдайлар қамтамасыз етіледі.

Балалардың жеке қажеттіліктерін ескере отырып, құрғақ бассейндері мен тактильді панельдері бар сенсорлық бөлме, логопед және психолог кабинеттері, арнайы жаттығу құрылғылары жабдықталады. Ойыншықтарды таңдауға да ерекше көңіл бөлінген. Олар балаларды кішкентай кезінен өзгешеліктерді түсініп, қабылдауға үйретуге бағытталады. Балабақша аумағында көлеңкелі қалқалары бар 13 серуен алаңы, спорт алаңы және ортақ ойын аймағы салынады.

Жаңа балабақшаның дәл осы ауданда салынуы да маңызды. Теміртаудың ескі бөлігінде ірі өнеркәсіп кәсіпорындары орналасқан. Мұнда көптеген жас маман еңбек етеді. Сонымен қатар, ауданда жаңа тұрғын үйлерге қоныстанушылар саны артып келеді. Қазірдің өзінде 180 пәтерлі екі әлеуметтік үйге тұрғындар қоныстанған. Бұдан бөлек, 270 пәтерлі үш көпқабатты үйдің құрылысы жүріп жатыр. Осыған байланысты жаңа балабақша жақын маңда тұратын жас отбасылар үшін мектепке дейінгі білім беру орындарының қолжетімділігін арттыруға ықпал етеді. Нысанды 2027 жылы пайдалануға беру жоспарланған. Жаңа балабақша балаларға арналған қосымша орындар ашумен қатар, педагогтерді, медицина және техникалық қызмет мамандарын жұмыспен қамтуға мүмкіндік береді.

Облыс әкімі Ермағанбет Бөлекпаев құрылыс жұмыстарын сапалы әрі белгіленген мерзімде аяқтаудың маңызын атап өтті.

— Балабақша құрылысын аяқтау ғана емес, оның жұмысқа толық дайын болуын қамтамасыз ету де маңызды. Барлық инженерлік коммуникациялар уақытылы тартылып, тиісті желілерге қосылуы тиіс. Құрылыс жұмыстарының сапасына ерекше назар аудару қажет. Осы мақсатта техникалық және авторлық қадағалау қызметтері әр кезеңде тұрақты бақылау жүргізуі керек. Мерзімдердің бұзылуына жол бермей, барлық мәселені жедел шешу қажет, — деді облыс әкімі.

«Қазақстан халқына» қоры Қарағанды облысындағы әлеуметтік жобаларды қолдауға осы уақытқа дейін 26,3 млрд теңгеден астам қаражат бөлген. Теміртауда қордың қолдауымен Әлихан Бөкейхан атындағы гимназияның материалдық-техникалық базасы нығайтылып, химия, физика және биология кабинеттері жаңартылды. Сондай-ақ, қаладағы 30 мектепке спорт алаңдары орнатылды.

Енді қордың қолдауымен жүзеге асырылып жатқан жаңа жоба Теміртаудың ең кішкентай тұрғындарына заманауи білім беру мүмкіндіктерін ұсынып, инклюзивті орта қалыптастыруға жол ашпақ.

Сурет облыс әкімдігінің сайтынан

Экологиялық мәдениет тәрбиеден

Қарағандыда қоғамда экологиялық мәдениетті қалыптастыру мәселелеріне арналған оқыту семинар-тренингі өтті. Оған мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының тәрбиешілері, жалпы білім беретін мектеп пен қосымша білім беру мекемелерінің педагогтері қатысып, өзара тәжірибе алмасты. Аталған іс-шараны өңірдегі экологиялық ағарту жүйесін дамытып, экологиялық тәрбие берудің заманауи тәсілдерін тәжірибеге енгізу мақсатында облыстық ішкі саясат басқармасы арнайы ұйымдастырған.

Ербол ЕРБОЛАТ,
«Ortalyq Qazaqstan»

Екі күнге созылған семинар-тренингтің алғашқы күнінде экологиялық тәрбие берудің өзекті мәселелері, балалармен және ересектермен жұмыс істеудің тиімді әдіс тәсілдері кеңінен талқыланды. Қатысушылар экологиялық сауаттылықты арттырудың маңызына тоқталып, қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарау мәдениетін қалыптастыру бағытындағы тәжірибелерімен бөлісті. Ал, екінші күні педагогтер жас ұрпақтың экологиялық мәдениетін қалыптастырудың заманауи технологияларын меңгеріп, интерактивті әдістерді білім беру үдерісінде тиімді қолдану жолдарын үйренді. Сонымен қатар, «Таза Қазақстан» жалпыұлттық бағдарламасының мәні мен маңызын кеңінен насихаттау, білім беру ұйымдарындағы «Жасыл клубтардың» жұмысын жандандыру мәселесіне де басымдық берді. Бұған қоса, оқушыларды қоршаған ортаны қорғау шараларына белсенді тартып, олардың экологиялық бастамаларға қызығушылығын арттыру жолдары да сөз болды.

— Өңірде осы бағытта жастар акцияла-

ры, экологиялық челленджер, экокевестер мен түрлі байқаулар ұйымдастырылды. Атап айтқанда, «Үздік аула», «Үздік кіреберіс», «Үздік экобелсенді» және «Үздік экоманда» конкурстары өткізілді. Бүгінгі семинарда да дәстүрлі дәрістерден гөрі қатысушыларды белсенді әрекетке жұмылдыратын әдістерге басымдық беріліп отыр. Практикалық ойындар мен шағын жобалар арқылы экологиялық мәселелерді талқылап, оларды шешудің тиімді жолдарын қарастыруға мүмкіндік жасалған, — деді «Азаматтық бастамалар орталығы» қоғамдық бірлестігі басшысының орынбасары Мадина Салпеннова.

Ал, Нұркен Әбдіров атындағы мектептің химия пәнінің мұғалімі Меруерт Құрмашова экологиялық мәдениетті қалыптастыру бір реттік акциялармен немесе жекелеген шаралармен шектелмеуі керектігін атап өтті. Бұл бағыттағы жұмыс жүйелі сипат алып, нақты мақсаттар мен міндеттерді қамтитын біртұтас бағдарлама негізінде жүзеге асуы қажет екендігін баса айтты.

— Семинардың басты ерекшелігі — мектеп мұғалімдерімен қатар, балабақша тәрбиешілерінің де қатысуы. Бұл балаларды экологиялық мәдениетке кішкентай жасынан

бастап баулудың маңыздылығын көрсетеді. Мектебімізде «Жасыл клуб» жұмыс істейді. Оқушылардың табиғатқа деген қызығушылығын арттыру мақсатында әртүрлі экологиялық жобаларға қатысамыз. Соның ішінде, былтыр «Велошредер» жобасын жасап, облыстық байқаудан бас жүлде иелендік. Енді балалар ішкен сусындарының пластик қапқактарын арнайы велошредерге салып, оны өз күштерімен ұсақтайды. Бұл, бір жағынан, балалар үшін физикалық жаттығу болса, екінші жағынан, тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеуге болатынын іс жүзінде көрсетудің тиімді тәсілі. Кейін ұсақталған пластикті балқытып, одан сағат жасадық. Алдағы уақытта осы бағыттағы жұмыстарды жалғастырып, қайта өңделген материалдардан түрлі бұйымдар жасауды жоспарлап отырмыз, — деді Меруерт Амантайқызы.

Семинар бағдарламасы теориялық білім берумен қатар, оны күнделікті педагогикалық қызметте тиімді қолдануға бағытталған практикалық сабақтарды да қамтыды. Қатысушылар тәжірибелік жұмыстарға белсенді араласып, экологиялық тәрбие берудің тың тәсілдерімен танысты. Сонымен қатар, өзара пікір алмасып, білім беру ұйымдарында жүзеге асыруға болатын жаңа бастамалар мен жобаларды талқылады.

Бизнесті бәсеке билейді

(Соңы. Басы 1-бетте)

«Атамекен» Ұлттық кәсіпкерлер палатасы басқарма төрағасының орынбасары Жәніс Тайшытаев та өндірістегі жергілікті кәсіпорындардың орнын атап өтті. Ол металлургия, тау-кен және машина жасау салаларының төңірегінде отандық жеткізушілер мен сервистік компаниялар қалыптасып келе жатқанына назар аударды. Сондай-ақ, «Бір ауыл — бір өнім» жобасына қатысушылардың мүмкіндігін кеңейту, қосылған құны жоғары тауар шығару және жаңа нарыққа жол табу маңызды екенін айтты.

— Көрме-байқау ірі зауыттармен қатар, шағын өндірушілерді де танымал етіп, нарықтағы серіктестермен табыстыруға қызмет етеді.

Қарағанды кәсіпкерлері үшін ірі өндіріс тізбегіне қосылу — тапсырыстың тұрақтылығын, ал, өз брендпен шығу — өнімді өткізудің жаңа арнасын білдіреді. Әр отандық тауарда ұжымның еңбегі, тұтынушы алдындағы жауапкершілік пен сапаға деген ұмтылыс тұр, — деді Жәніс Тайшытаев.

«Қазақстанның үздік тауары — 2026» байқауының өңірлік кезеңінде жеңімпаздар үш бағыт бойынша анықталды. «Өндірістік мақсаттағы тауарлар» аталымында антифриз өндіретін «Азия-СМ», құбыр арматурасын шығаратын «Бөмер Арматура» және технологиялық жабдықтар жасайтын «Инкар-І» серіктестіктері үздік шықты.

«Азия-СМ» компаниясы 2018 жылдан бері автокөліктер мен карьерлік техникаға арналған антифриздің онға жуық түрін шығарады. Кәсіпорын бір сегіз сағаттық ауысымда 24 тоннаға дейін өнім өндіруге қауқарлы.

— Бізде 45 адам еңбек етеді. Алматы мен Өскеменде филиалдары бар, алдағы уақытта экспорт географиясын кеңейтуді көздеп отыр. Кәсіпорын директоры Светлана Сороколетова шикізаттың бір бөлігі шетелден келетіндіктен, қажетті компоненттерді отандық өндірісте игеру мәселесі де күн тәртібінде тұрғанын жеткізді. Өнімдері жеңіл автокөліктермен қатар, жүк көлігі мен карьерлік техникаға да арналған. Кәсіпорын Қарағандыдағы автобус парктерімен әріптестік байланыс орнатқан. Ендігі міндет — шикізатқа тәуелділікті азайтып, дайын өнімнің сыртқы нарықтағы орнын кеңейту. Біз үшін байқауда жеңімпаз атану — өнім сапасы мен ұжым еңбегінің мойындалуы. Қазір өндіріс көлемін арттырып, Ресей мен Өзбекстан нарықтарына шығуды жоспарлап отырмыз, — дейді Светлана Сороколетова.

«Халыққа арналған тауарлар» бағыты бойынша тұрмыстық техника өндіретін «Silk Road Electronics», балаларға арналған және шаруашылық бұйымдарын шығаратын «Қарағанды металл бұйымдары зауыты», сондай-ақ, санитариялық-гигиеналық қағаз өнімдерін өндіретін «Sunpaper» кәсіпорындары жеңімпаз атанды.

Ал, «Азық-түлік тауарлары» аталымында «SaumalBioTech», «Сарыарқа-ұн» және сүт өнімдерін өңдеумен айналысатын «Сыр өнімдері» жеке кәсіпкерлігі үздіктер қатарынан көрінді.

Шет ауданының Жарық станциясында орналасқан «Сыр өнімдері» кәсіпкерлігі шағын өндірісті дамытудың озық үлгісін көрсетті. Кәсіпкер Жанар Қантарбаева 2022 жылы тәулігіне 20-30 литр сүт өңдеуден бастаған ісін бүгінде 500 литрден бір тоннаға дейін жеткізген. Жергілікті фермерлерден алынған шикізаттан ірімшік, құрт, қаймақ, май, балмұздақ секілді 30-ға жуық өнім

шығарады. Былтыр алған 5 миллион теңгелік грантка өндірістік жабдыктарын толықтырған. Кәсіпті бастапқыда «Freshchi» атауымен жүргізген цех кейін «Ауыл дәм» брендіне көшті. Қазір ірімшік пен құрттан бөлек, сыр мен табиғи сары май өндіреді. Өнім бағасы мен сапасына мән беру — шағын цех үшін жергілікті нарықтағы орнын сақтаудың негізгі жолы.

— Басты мақсатымыз — табиғи сүт өнімдерін өндіріп, ұлттық тағамдарымызды дәріптеу. Бастапқы шағын өндірістің осындай деңгейге жетуі — тынымсыз еңбектің нәтижесі, — дейді Жанар Қантарбаева.

Сонымен қатар, «Адал азамат» бағдарламасы аясындағы «Үздік салық төлеуші» аталымында «KERABLOK», «KazSolar 50» және «QARMET» ұйымдары тиісінше шағын бизнес, орта бизнес және сыртқы экономикалық қызметке қатысушы санаттарында танылды. «Әлеуметтік жауапты бизнес» атағын «Пржевальское» серіктестігі, ал, «Үздік сауда нысаны» атағын «OSTEN» серіктестігінің «Норма» супермаркеті иеленді. Бұл марапаттар бизнестің табыспен бірге қоғам алдындағы жауапкершілігін де алға шығарады.

Енді облыстық кезеңде топ жарған аймақтың үздік тауарлары «Қазақстанның үздік тауары — 2026» байқауының республикалық кезеңінде бақ сынап, кеншілер өлкесінің намысын қорғайды.

Іс-шараның тағы бір маңызды бөлігі — мектеп оқушылары мен колледж студенттерінің бизнес-идеялар байқауы. Өңірлік кәсіпкерлер кеңесінің бастамасымен екінші рет өткізілген сайысқа биыл 96 өтінім түскен. Оның 61-і іріктеуден өтіп, финалистер өз жобаларын қорғады. Былтыр 82 өтінім қабылданғанын ескерсек, жастардың кәсіпкерлікке қызығушылығы арта түскені байқалады.

Төрт бағытта оза шапқан жобалардың мазмұны да сан алуан. «Агроөнеркәсіптік кешен және өңдеу өнеркәсібі» аталымында әл-Фараби атындағы мектеп-гимназия оқушысы Инжу Төлеген табиғи сүттен дәруменмен байытылған құрт өндіру идеясымен жеңді. Ал, «Жасанды интеллект, роботтехника және ақпараттық технологиялар» бағытында Әлімхан Ермеков атындағы мектеп-интернаттың оқушылары Бақдәулет Әмірбек пен Алимбатыр Тұрсымбековтің «NEMO» жобасы үздік танылды. Олардың автономды робот-көмекшісі қарт адамдардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге арналған.

«Бизнес-шешімдерге бағдарланған экология» бағыты бойынша Назарбаев Зияткерлік мектебінің оқушысы Лука Долидзе су бетіндегі мұнай ластануын анықтап, жоюға арналған интеллектуалды жүйесін таныстырды. Жобадан дрон, EcoSorb сорбенті және компьютерлік көру технологиясын қолдану көзделген. Бұл — қоршаған орта мәселесін технологиялық тәсілмен шешуге бағытталған ұсыныс. Ал, «NEMO» жобасының артықшылығы — автономды құрылғының мүмкіндігін қарт адамдардың қауіпсіздігімен байланыстыруы. Бірі экологияға, екіншісі әлеуметтік қажеттілікке жауап іздейді. «Өңдеу өнеркәсібі» аталымында әл-Фараби атындағы №102 мектеп-гимназияның өкілі Альмира Кабденова тері өңдеу және аң терісінен бұйым тігу жобасымен жеңімпаз атанды. Жас өнертапқыштарды Кәсіпкерлердің өңірлік кеңесінің төрағасы Владимир Алескерев марапаттады.

Суреттер ұйымдастырушылардан

Қуатты өңір – қуатты елдің тірегі

Мемлекеттің қуаты ең алдымен халқының әл-ауқатынан көрінеді. Халық өмір сүруге ұмтылатын жайлы қалалар, тұрақты жұмыс орындары бар кәсіпорындар, жастарға сапалы білім мен болашаққа сенім сыйлайтын университеттер. Ел ертеңінің берік негізі осындай игіліктерден қаланады.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Жаңа тарихи кезеңдегі Қазақстанның өзекті міндеттері» атты Қазақстан халқына Жолдауынан кейін осы ойдың маңызына тағы бір мәрте көз жеткіздім.

Мемлекет басшысы инфрақұрылымды жаңғырту, өнеркәсіпті өркендету, цифрлық экономиканы қалыптастыру, білім мен ғылымды дамыту бағытында ауқымды міндеттер қойды. Әсіресе, өңірлердің әлеуетін арттыруға айрықша назар аударды. Президент атап өткендей, қуатты қалалар қуатты аймақтардың, ал, қуатты аймақтар күшті мемлекеттің негізін қалайды.

Бұл сөздердің астарында ел дамуының терең мәні жатыр. Қазақстанның болашағы тек елорда мен ірі мегаполистерге ғана байланысты емес. Ол Қарағанды мен Теміртауда, Балқаш пен басқа да қалаларда, шалғай ауылдарда күн сайын еңбек етіп жүрген азаматтардың маңдай терімен қалыптасыды. Металлургия, кеншілер, энергетиктер, құрылысшылар, инженерлер, дәрігерлер мен ұстаздар ел экономикасының дамуына өз үлесін қосып келеді.

Қазақстанның ірі индустриялық орталықтарының бірі саналатын Қарағанды облысы үшін Жолдауда айтылған басымдықтардың маңызы зор. Бұл өңірде ондаған жыл бойы ел өнеркәсібінің іргетасы қаланып, металлургия, тау-кен өндірісі мен машина жасау салалары дамыды. Инженерлік мектептер қалыптасып, еңбек әулеттерінің дәстүрі жалғасты.

Алайда, бүгінгі заманда ірі кәсіпорындардың болуы өңірдің тұрақты дамуына өздігінен кепіл бола алмайды. Өлем өзгерген сайын экономикаға қойылатын талаптар да жаңарып келеді.

Президент аймақтардың бір ғана салаға немесе жекелеген кәсіпорынға тәуелді болмауы қажеттігін атап өтті. Ірі өндіріс орындарының айналасында білім беру, қолданбалы ғылым, логистика, қызмет көрсету, сабақтас өндірістер мен технологиялық кәсіпкерлікті біріктіретін тұтас экожүйе қалыптастыру міндетін қойды.

Бұл өңірлерді дамытуға жанаша көзқарасты білдіреді. Қуатты өңір дегеніміз тек ірі зауыты бар қала емес. Ол өндірісті өркендеп, университеттері білікті маман даяр-

лайтын, ғалымдары тың шешімдер ұсынып, кәсіпкерлері жаңа идеяларды нақты өнімге айналдыратын орта.

Мәселен, металлургиялық кәсіпорының табысты жұмыс істеуі үшін өндірісті қуаттың өзі жеткіліксіз. Оған білікті инженерлер, заманауи жабдықтар, ғылыми әзірлемелер мен өндірістік серіктестер қажет. Ал, осы қажеттіліктер жаңа кәсіпорындардың ашылуына, шағын және орта бизнестің дамуына жол ашады.

Бір кәсіпорынның жетістігі өндірісті алға бастырса, оның айналасында қалыптасқан тұтас жүйе бүкіл өңірдің өркендеуіне жол ашады.

Мұндай жүйеде техникалық университеттердің орны ерекше. Бүгінде олардың міндеті тек маман даярлаумен шектелмейді. Жоғары оқу орындары өндірістің өзекті мәселелеріне ғылыми шешім ұсынып, жаңа технологияларды әзірлеуге және оларды тәжірибеге енгізуге атсалысуы тиіс.

Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті үшін өндіріс пен білімнің байланысы қашанда маңызды бағыттардың бірі болып келеді. Университетіміз Qatmet, «Қазқмыс», KAZ Minerals, ERG, «Қазхром», «Қазатомөнеркәсіп» және басқа да жетекші өнеркәсіп кәсіпорындарымен тығыз ынтымақтастық орнатқан.

Біздің университет Мемлекет басшысы Жолдауында басымдық берілген экономиканың негізгі салаларына қажетті инженерлік кадрларды даярлайды. Олардың қатарында тау-кен және металлургия өнеркәсібі, машина жасау, энергетика, құрылыс, көлік пен логистика, цифрлық технологиялар және өндірісті автоматтандыру бағыттары бар. Түлектеріміз ғимараттар мен жолдарды жобалап, ірі өндіріс орындарында еңбек етеді, энергетикалық жүйелердің жұмысын қамтамасыз етіп, жаңа технологияларды енгізуге және инфрақұрылымдық жобаларды жүзеге асыруға үлес қосып жүр.

Техникалық университеттің басты міндеті де осында. Біз бір ғана салаға емес, тұтас экономикаға қажет мамандарды даярлау арқылы бүгінгі өндірістің сұранысын өтеп қана қоймай, елдің ертеңгі кадрлық әлеуетін қалыптастырамыз.

Сонымен қатар, ғылыми зерттеулер нақты өндірісте қолданылуы керек. Кәсіпорындардың өзекті мәселелері ғылыми жобаларға негіз болып, университет ғалымдарының әзірлемелері жаңа технологияларға айналуға тиіс. Білім, ғылым және бизнестің осындай бірлескен жұмысы өңірлердің дамуына тың серпін береді.

Жолдаудағы тағы бір маңызды бағыт – инфрақұрылымды ауқымды жаңғырту. Президент 2027 жылды Жалпыхалықтық ауқымды құрылыс жылы деп жариялауды ұсынды. «Халықтық құрылыс» бағдарламасы аясында жолдарды, инженерлік желілер мен энергетикалық нысандарды жаңарту, мектептер, ауруханалар және басқа да әлеуметтік нысандар салу көзделіп отыр.

Бұл бастама өнеркәсібі дамыған аймақтар үшін инфрақұрылымды жақсартумен қатар, жаңа жұмыс орындарын ашуға, отандық құрылыс материалдарын, металл конструкциялары мен инженерлік жабдықтар өндірісін кеңейтуге мүмкіндік береді.

Әрбір жаңа көпірдің артында инженер мен құрылысшының, электр станциясында энергетиктің, ал, заманауи кәсіпорында жүздеген білікті маманның еңбегі тұр. Демек, инфрақұрылымды дамыту инженерлік білімнің сапасымен және елдің ғылыми-технологиялық әлеуетімен тікелей байланысты.

Мен үшін Мемлекет басшысының келешек ұрпақ алдындағы тарихи жауапкершілік туралы айтқан ойлары айрықша әсерлі болды. Президент бұл жауапкершілік тек қаржы қорын сақтаумен шектелмейтінін, ең бастысы экономикасы қуатты, инфрақұрылымы заманауи, халқының тұрмыс деңгейі жоғары, технологиялық тұрғыдан дамыған Қазақстанды кейінгі ұрпаққа аманат ету екенін атап өтті.

Мемлекет басшысы мұны тарихи ауқымдағы миссия деп атады.

Қазақстанның басты байлығы тек жер қойнауындағы қазба байлықтар мен алып кәсіпорындар емес. Ең қымбат қазынамыз – адам.

Заманауи зауыттар салып, озық жабдықтар сатып алуға болады. Алайда, білімді, кәсіби білікті әрі жауапкершілігі

жоғары мамандар болмаса, мұның бәрі күткен нәтижені бермейді. Сондықтан, адами капиталды дамыту елдің ұзақ мерзімді өркендеуінің берік негізіне айналуы тиіс.

Бұл ретте техникалық университеттерге үлкен жауапкершілік жүктеледі. Біз тек дипломы бар түлектерді емес, өз бетінше ойлайтын, күрделі мәселелердің шешімін таба білетін, қабылдаған шешімі мен атқарған ісіне жауап бере алатын мамандарды тәрбиелеуіміз қажет.

Жолдауда қоғамдағы бірлік пен келісімді сақтау мәселесіне де ерекше мән берілді. Президент елдің ынтымағы болмаса, ешбір реформаның нәтижелі жүзеге аспайтынын және ілгерілеудің мүмкін еместігін атап өтті.

Бұл сөздердің Қарағанды үшін мәні терең. Біздің өңірде түрлі ұлт өкілдері ондаған жыл бойы нық тіресе еңбек етіп, қалалар тұрғызды, кәсіпорындарды өркендетті, білім мен ғылымды дамытты.

Халқымыз «Ырыс алды – ынтымақ» деп бекер айтпаған. Бірлік бар жерде береке бар. Ал, берекелі елдің болашағы да баянды.

Бірлік тек сөз жүзінде қалмауы керек. Ол адамдардың бір-біріне деген құрметінен, адал еңбегінен, өзара қолдауынан және ел болашағына деген ортақ жауапкершілігінен көрініс табады. Осы құндылықтарды кәсіби біліммен қатар жас ұрпақтың бойына сіңіру де біздің міндетіміз.

Қазақстан жаңа тарихи кезеңге аяқ басып, алдына ауқымды мақсаттар қойып отыр. Оларды жүзеге асыру мемлекет, бизнес, ғылым және қоғамның күш-жігерін біріктіруді талап етеді.

Қарағанды облысы үшін бұл жинақталған өндірістік тәжірибені экономикалық өсудің жаңа мүмкіндіктеріне айналдыру деген сөз. Ірі кәсіпорындар, университеттер, ғылыми орталықтар мен технологиялық бизнес біртұтас жүйе ретінде жұмыс істегенде ғана өңірдің әлеуеті толық ашылады.

Осындай үйлесімді даму аймақтардың қуатын арттырып, экономиканың тұрақтылығын нығайтып, халықтың тұрмыс сапасын жақсартатынына сенімдімін.

Қазақстанның күші – халқының бірлігінде, жастарының білімінде, еңбек адамдарының шеберлігінде, ғалымдарының жетістігінде және әр өңірдің жасампаз әлеуетінде.

Біздің ортақ тарихи міндетіміз – келер ұрпаққа табиғи байлығы мол елді ғана емес, әр азамат өз қабілетін жүзеге асыра алатын, экономикасы қуатты, заманауи әрі әділетті Қазақстанды аманат ету.

Сәуле САҒЫНТАЕВА,
«Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті» КеАҚ Басқарма төрағасы – Ректоры, экономика ғылымдарының докторы, физика-математика ғылымдарының кандидаты, математика профессоры

Сурет ҚартV-дің баспасөз қызметінен

Стратегиялық басымдық нақтыланды

Мемлекет басшысының дәстүрлі Жолдауын тыңдай отырып, еліміздің дамуына бағытталған орасан мүмкіндіктерді байқадым. «Халықтық құрылыс» жобасының басталуы – келер ұрпаққа аманат ететін жасампаз Қазақстанды бейнелейді.

Президентіміз әлемдік саясаттағы алашапыран кезеңде еліміз жаңа саяси-экономикалық даму кезеңіне қадам басқанын айтып, келер ұрпақтың білім мен мәдениеті қатар дамыған елде өмір сүруіне мемлекет жан-жақты жағдай жасау қажеттігін қадап айтты. Үкіметке, құзырлы органдарға нақты тапсырмалар берді.

Мемлекет басшысы атап өткендей, реформаларды нәтижелі жүзеге асырудың берік негізі – талап, тәртіп және ішкі тұрақтылықты сақтау. Осы басты қағидаттарды ұстана отырып, біз үлкен межелерді бағындыруға жол ашамыз. Жолдауда Мемлекет басшысы инфрақұрылымды дамыту, әлемдік логистика көшін бастау жайлы айтып, «Қуатты қалалар қуатты аймақтардың, ал, қуатты аймақтар күшті мемлекеттің негізін қалайды. Сондықтан, әрбір ірі қаланың Үкімет бекіткен нақты орта және ұзақ мерзімдегі даму жоспары болуға тиіс. Сонымен қатар, қала ресурсын тиімді басқару үшін Үкімет әкімдіктермен бірлесіп, қала инфрақұрылымының цифрлық сыңарын көп ұзамай әзірлеуге тиіс. Қалалардың қауіпсіз, жайлы, көрікті болуына басымдық, яғни, приоритет ретінде қарай отырып, бұл істі аса маңызды мемлекеттік міндет деп қабылдау керек. Бұл – «Таза Қазақстан» жалпыұлттық тұжырымдамасына толық сай келетін талап. Егер қала қарқынды дамитын болса, сол өңірдің экономикасы да өркендейді, адами әлеуеті де артады» делі.

Осы міндеттердің бәрі елімізде ауқымды «Халықтық құрылыстың» басталуына негіз екенін айтты. Бұл ретте инфрақұрылымды жаңарту мен әлеуметтік нысандар салу ең алдымен өңірлердегі нақты қажеттіліктерді терең зерделеуге негізделеді.

«Қуатты аймақтар – мықты мемлекеттің негізі» деген қағидат стратегиялық басымдыққа айналды. Транзит пен логистика саласында Арал – Каспий бағытындағы жүк тасымалы, жалпы Қазақстанның әлемдік көлік хабы ретіндегі орнын айшықтау жайында атап өтілді. Сонымен қатар, барлық деңгейдегі жолдар, республикалық, облыстық және қалалық жолдардың сапасын қамтамасыз ету мәселесі Үкіметке қатаң жүктелді.

Президент Жолдауда жаппай цифрландыру мен жасанды интеллект мүмкіндіктерін экономикалық және әлеуметтік салаларда нәтижелі пайдалану жайлы атап өтті. Өңірлерді тұрақты қуат көздерімен қамтамасыз ету мақсатында атом электр станцияларын салуды қолға алу да назардан тыс қалмады. Салық саясатын жетілдіру, ауқымды Халықтық құрылыс нәтижесінде әрбір қазақстандық азаматын табысын, өмір сүру деңгейін арттыру аясында тапсырмалар берді.

Қазақстан Халық Кеңесі мүшесі ретінде еліміздің жарқын болашағына бағытталған бұл бастамаларға әрқайсымыз үлес қосып, бірлік пен келісімді негізге алып еңбек етеміз.

Айгерім ИСБЕКОВА,
Қазақстан Халық Кеңесінің мүшесі

Бұқараның бақуаттылығы үшін

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың биылғы Жолдауында еліміздің ресурстарын тиімді пайдалану және оларды экономиканың тұрақты дамуы мен халықтың өмір сүру сапасын арттыруға бағыттау негізгі міндеттің бірі ретінде айқындалды. Осы мақсатқа қол жеткізу үшін инфрақұрылымға инвестиция салу, өндірісті қолдау, әлеуметтік саясатты жетілдіру және мемлекеттік басқару жүйесін реформалау сабақтаса отырып қарастырылды.

Мемлекет басшысы жариялаған «Халықтық құрылыс» бастамасы алаңда жұмыстардың ауқымын айқындайды. Атап айтқанда, ауруханалар, мектептер, жолдар, энергетикалық және коммуналдық нысандар салу көзделген. Бұл бастамалар жаңа жұмыс орындарын ашуға, отандық кәсіпорындарға тапсырыстар беруге және өз технологияларымызды дамытуға бағытталған. Ұлттық қор қаражатын пайдалану ұзақ мерзімді экономикалық және әлеуметтік нәтиже беруге, жеке капиталды тартуға және шығыстардың тиімді жұмсалудың бақылауға негізделуі тиіс.

Энергетика, көлік-логистика, геологиялық барлау, шикізат пен ауыл шаруашылығы өнімдерін терең өңдеу салалары елдің даму және реформалар бағытының өндірістің негізін қалыптастырады. Республикалық деңгейде де, өңірлерде де білім беруді, қолданбалы ғылымды, суды үнемдеу технологияларын және кәсіпкерлікті дамытуға басымдық беру маңызды болып қала береді.

Бизнес үшін ұзақ мерзімді қаржыландыруға қол жеткізу, мемлекеттік және өзге де сатып алуларға қатысу мүмкіндігі, әділ бәсекелестік пен тұрақты әрі болжамды ережелер шешуші мәнге ие. Салық нормаларын түзету, экономикалық құқық бұзушылықтарды қылмыстық сипаттан арылту және азаматтық заңнаманы жаңарту инвестиция тартуға және жұмыспен қамтуды арттыруға кедергі келтіретін тосқауылдарды жоюға бағытталуы керек. Осы мақсатта банк жүйесіндегі өтімділік, даму институттары мен капитал нарығы нақты секторды қаржыландыруды қамтамасыз етуге тиіс.

Халыққа бағдарланған цифрлық экономика әрбір азаматтың тұрғылықты жеріне қарамастан табыс табуына, өнім өндіруіне және оны өткізуіне кең мүмкіндік беруді көздейді. Осыған байланысты жасанды интеллекттің қолдану, цифрлық платформаларды дамыту және активтерді токенизациялау түсінікті әрі тиімді құқықтық реттеуді, қолжетімді ин-

фрақұрылымды және халықты еңбектің жаңа нысандарына даярлауды талап етеді.

Әлеуметтік күн тәртібі ана мен баланы қолдауды, медицинаны дамытуды, инклюзивті білім беруді, ауруларды ерте диагностикалау мен оңалтуды, мұғалімдерге түсетін жүктемені азайтуды және олардың кадр-қасиетін қорғауды қамтиды. Жалақыны арттыру шаралары инфляцияны тежеу саясатымен қатар жүргізілуі

тиіс. Әлеуметтік көмектің нақты мұқтаж адамдарға бағытталуы үшін азаматтардың қажеттіліктерін дәл бағалау, жаңа тетіктерді алдын ала сынақтан өткізу және әр отбасының жеке жағдайын ескеру қажет. Бұл міндеттердің жүзеге асуы мемлекеттік басқарудың сапасына тікелей байланысты.

«Адал азамат» тұжырымдамасы және «Заң мен тәртіп» қағидаты – белгіленген

міндеттердің орындалуына кәсіби әрі қоғамдық жауапкершілікпен қарауды талап етеді.

Жолдаудың іске асырылу тиімділігі нақты нәтижелер арқылы бағалануы керек. Олардың қатарында халықтың нақты табысының өсуі, әлеуметтік қызметтердің қолжетімділігі, кәсіпкерліктің дамуы және еліміздің барлық өңіріндегі азаматтардың мүмкіндіктерін кеңейту бар.

Жолдауда күнделікті өмірде нақты сезілетін, отбасылық бюджетке, еңбек жағдайларына және кәсіпкерлердің өз ісін алаңсыз жүргізу мүмкіндігіне тікелей әсер ететін мәселелер де қамтылды. Атап айтқанда, ең төменгі жалақыны 110 мың теңгеге дейін көтеру, ұшкөкіл медициналық мамандардың еңбекақысын арттыру, инфляцияны тежеу шараларын бақылау және іске асыру да айтылды. Сондай-ақ, бизнес субъектілерін тексеруге жаңа мораторий енгізу мәселесін талқылау жөніндегі ұсыныстар халықтың тұрмыс сапасын жақсартуға және кәсіпкерлік қызмет үшін қолайлы жағдай қалыптастыруға бағытталған.

Айжан ҚИЯСОВА,
Қарағанды облысы әкімінің гендерлік теңдік мәселелері жөніндегі штаттан тыс кеңесшісі
Суретті түсірген **Жангелді ӘБДІҒАЛЫМ**

Кәсіпкерлік көкжиегі

Кәсіптің көзін тауып, шаруасын шалқытуға ниетті азамат үшін ең әуелгі сынның бірі – қаржыға қол жеткізу екені кәдік. Әсіресе, өндіріс ашып, жаңа жабдық сатып алуға немесе жұмыс ауқымын кеңейтуге бел бұған кәсіпкерге бастапқы капиталмен қатар, ұзақ мерзімді әрі қолжетімді несие қажет. Бұл ретте мемлекеттік қолдау тетіктерінің маңызы айрықша. «Даму» кәсіпкерлікті дамыту қорының аймақтағы көрсеткіштері де осы бағыттағы жұмыстың ауқымын аңғартады. Бүгінге дейін өңірде қордың қаржылық құралдарымен жалпы сомасы 1 трлн 234 млрд теңгені құрайтын 14,1 мың кәсіпкер қамтылған.

Мағжан ҚҰДАЙБЕРГЕН,
«Ortalyq Qazaqstan»

Қаржыға жол ашқан қолдау

– Қазіргі таңда «Өрлеу» бағдарламасы арқылы кәсіпкерлерге жылдық 12,6 пайыздық мөлшерлеменен 7 млрд теңгеге дейін жеңілдетілген несие қарастырылған. Инвестициялық максаттағы кредит мерзімі он жылға дейін жетеді. Сонымен қатар, микро және шағын бизнес субъектілеріне арналған «Іскер аймақ» бағдарламасы жұмыс істейді. Мұнда 200 млн теңгеге дейінгі кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесінің бір бөлігі субсидияланады. Мәселен, банктің коммерциялық мөлшерлемесі шамамен 20 пайыз болса, мемлекеттік қолдаудың есебінен кәсіпкер үшін оның мөлшері 12,6 пайызға дейін төмендеуі мүмкін. Айырма-сын қор субсидиялау тетігі арқылы өтейді. Өндірісті өркендетуге ниетті кәсіпкер үшін мұның тиімділігі зор, – деді қордың облыс бойынша өңірлік филиалы директорының орынбасары Евгений Изотов. Бағдарламалардың өңірдегі нәтижесі де назар аударарлық. Быыл жыл басынан бері «Өрлеу» аясында жалпы сомасы 10,1 млрд теңгені құрайтын 79 жоба қолдау тапқан. Ал, алғашқы тоғыз айда «Іскер аймақ» бағдарламасы бойынша 522,6 млн теңгенің 14 жобасына субсидиялау қолдауы көрсетілген.

Дегенмен, кәсіп ашуға немесе өндіріс көлемін ұлғайтуға ұмтылған азаматтың алдынан тек жоғары пайыздық мөлшерлемесі ғана кедергі болып шықпайды. Банк талап ететін кепілзаттың жеткіліксіздігі де талай бастаманың жүзеге асуын тежейді. Осы түйткілді тарқату үшін қордың кепілдік беру тетігі қарастырылған. Мәселен, құны 7 млрд теңгеге дейінгі кредиттер бойынша қор кепілдігі қарыз сомасының 85 пайызына дейін жетуі мүмкін. Өйтсе де, кепілдіктің ең жоғары мөлшері 3,5 млрд теңгеден аспайды.

Биылғы тоғыз айда облыста жалпы кредиттік портфелі 16 млрд теңгеге құрайтын 79 кепілдік шарты жасалып, қор кепілдіктерінің сомасы 8,9 млрд теңгеге жеткен.

– Біз кәсіпкердің нарықта қанша уақыт жұмыс істегеніне қарай шектеу қоймаймыз. Қолдау бұрыннан кәсібін жүргізіп келе жатқан азаматтарға да, ісін жаңадан бастаушыларға да арналған. Өрине, несие беретін банктің кәсіпкерлік тәжірибеге қатысты өз талаптары болуы мүмкін. Ал, қор тарапынан қаржыландыру мен кепілдік беру құралдары арқылы кәсіпкерлердің мүмкіндігін кеңейтуге басымдық беріледі, – деп атап өтті филиал директорының орынбасары.

Сым сырттан тасылмайды

Кәсіптің көкжиегін кеңейту үшін нарықтың сұранысын танып қана қою жеткіліксіз. Сол сұранысты өз мүмкіндігімен өтеуге ұмтылу да маңызды.

«ЦСС-КАБЕЛЬ» зауытының қалыптасу жолы осыны меңзейді. Сегіз жыл бұрын кабель өнімдерін шетелден жеткізумен айналысқан компания бүгінде отандық өндірісті жолға қойып, нарықтағы орнын нығайтуға ден қойған.

Зауыттың негізін қалаушы әрі директоры Қайыржан Бижігіт өндірісті өрістетудегі басты мақсат – импорттық өнімдердің орнын отандық тауарлармен

алмастыру екендігін айтады. Кәсіпорын алғашқы кезеңде төмен кернеулі кабель түрлерін шығаруды қолға алған. Ендігі меже – өнім түрлерін көбейтіп, электр желілерін жаңғыртуға қажетті сым өндірісін игеру.

– Біз бұл салаға кездейсоқ келген жоқпыз. Сегіз жыл бойы кабель өнімдерін сырттан жеткізіп, нарықтың қажеттілігін, тұтынушылардың талабын зерделедік. Сол тәжірибенің нәтижесінде өз өндірісімізді ашуға бел будық. Қазір төмен кернеулі кабель түрлерін шығарып жатырмыз. Алдағы уақытта электр желілеріне арналған СИП және АС сымдарының өндірісін жолға қоюды жоспарлап отырмыз, – деді Қайыржан Бижігіт.

Өрине, өндірістің іргесін қалау қиынға соқтырады. Әсіресе, заманауи жабдық сатып алу, өндірістік базаны жарақтандыру және айналым қаражатын толықтыру кәсіпкерге едәуір қаржылық салмақ. Осы тұста «Даму» қорының қолдау тетіктері іске қосылған. Кәсіпорын былтыр «Өрлеу» бағдарламасы аясында жылдық 12,6 пайыздық мөлшерлеменен 180 млн теңге несие алып, қор тарапынан 72 млн теңге көлемінде кепілдікке ие болған. Быыл өндірісті одан әрі дамыту үшін тартылған 560 млн теңгелік банктік кредит бойынша тағы 230 млн теңге кепілдік берілген. Қаражат жаңа жабдықтар сатып алуға және өндірістік үдерісті қамтамасыз етуге бағытталған.

– Бүгінде зауытта 15 адам еңбек етеді. Қолда бар өндірістік мүмкіндік жылына 800 тоннаға дейін шикізат өңдеуге есептелген. Бытовая көшесі, 15 мекенжайында жеке қойма-дүкеніміз ашылды. Кабельдер еліміздің әр өңіріне жөнелтіледі. Тұтынушылар қатарында «Қарағанды Жарық», «Астана РЭК» секілді энергетикалық кәсіпорындармен бірге «BI Group», «Sensata Construction» тәрізді құрылыс компаниялары да бар, – дейді кәсіпорын басшысы.

Кәсіпорын мұнымен шектелмек емес. Болашақта орта және жоғары кернеулі кабель түрлерін игеріп, өндіріс ауқымын кеңейтуді көздейді. Мұндай жоспардың жүзеге асуы импортқа тәуелділікті азайтып, отандық кабель өнеркәсібінің мүмкіндігін арттыруға ықпал етпек.

өңдейтін жаңа цехтың ғимаратын салдық. Әлемдік жетекші өндірушілердің бірі – FIB компаниясының сымды термиялық өңдеуге арналған желілерін, сондай-ақ, мырыштау қондырғыларын, арқан есетін машиналар мен сым созу жабдықтарын сатып алдық. Мұндай ауқымды жаңғырту қомақты қаржыны қажет етеді. «Даму» қорымен бірлескен жұмыс бізге қаржылық тұрақтылықты сақтап, жоспарлаған жобаларды кезең-кезеңімен жүзеге асыруға мүмкіндік берді. Инвестициялық бағдарлама толық орындалғанда жылдық өндіріс көлемін 50 мың тоннаға жеткізуді көздеп отырмыз, – деді кәсіпорын басшысы.

Мұндағы тағы бір маңызды мәселе – өндірістің кеңеюімен бірге өңір экономикасына түсетін қайтарымның да артуы. Кәсіпорынның бесжылдық даму бағдарламасы аяқталғаннан кейін қосымша 63 жұмыс орнын ашу жоспарланған. Ал, өндіріс қуаты межеленген деңгейге жеткен жағдайда жылдық салық төлемдерін шамамен 3,5 млрд теңгеге дейін жеткізу болжанып отыр.

Болаттай бекем өндіріс

Бұрыннан қалыптасқан кәсіптің қуатын арттырып, технологиясын жаңғырту да экономиканың еңсесін тіктейтін маңызды қадам. Осы орайда «Kaz-metiz» кәсіпорнының тәжірибесі назар аудартады. 2008 жылдан бері болат сымдар мен арқандар шығарып келе жатқан зауыт бүгінде отандық металл өңдеу өнеркәсібіндегі өзіндік орны бар бірегей өндіріс ошақтарының біріне айналған. Кәсіпорынның өнімдері тау-кен және металлургия кешендерінде, құрылыс пен энергетикада, мұнай-газ және теміржол салаларында кеңінен қолданылады.

– Кәсіпорнымыз индустрияландыру бағдарламасы аясында құрылды. Басты мақсатымыз – импортты алмастырып, ұлттық компаниялар мен ірі өндіріс орындарында отандық өнім үлесін арттыру. Бүгінде біздің өнімдерге Қазақстан нарығында ғана емес, шетелде де сұраныс бар. Жалпы, өндіріс көлемінің 30 пайызға жуығын Ресей, Беларусь, Өзбекстан және Қырғызстанға экспорттаймыз. Алғашқы жылдары жылына шамамен үш мың тонна өнім шығарсақ, қазір бұл көрсеткіш отыз мың тоннаға жетті. Яғни, өндіріс көлемін он есеге арттырдық, – деді кәсіпорын директоры Дмитрий Малахов.

Өрине, мұндай өсім өндірістік мүмкіндікті үздіксіз жетілдіруді талап етеді. Осы қажеттілікті ескерген кәсіпорын 2023 жылдан бастап, өндірісті кеңейтуге бағытталған бесжылдық инвестициялық бағдарламаны жүзеге асыруға кіріскен. Бұл бағытта «Даму» қорының қаржылық қолдауы да елеулі рөл атқарған. Кәсіпорын былтыр мемлекеттік субсидиялау тетігі аясында 5 млрд теңге көлеміндегі қаржыландыруға қол жеткізіп, кредит бойынша сыйақы мөлшерлемесін жылдық 8 пайызға дейін төмендеткен. Тартылған қаражаттың бір бөлігі жаңа өндірістік жабдықтарға, құрылыс-монтаж жұмыстарына және инфрақұрылымды дамытуға бағытталса, қалған бөлігі шикізат сатып алуға қажетті айналым қаражатын толықтыруға жұмсалған.

– Инвестициялық бағдарламаны жүзеге асыру барысында сымды термиялық

АЙТЫЛДЫ –
ОРЫНДАЛДЫ

түскен. Алайда, қызмет көлемін кеңейту үшін қосымша қаржы қажет болды.

– Орталығымызды наурыз айында ашып, алғашқыда балаларды жарты күнге қабылдадық. Кейін ата-аналар тарапынан толық күндік тәрбие мен дамыту қызметіне сұраныс көбейді. Әсіресе, балаларын бізге сеніп тапсырып жүрген отбасылар үшін мұндай мүмкіндіктің маңызы зор еді. Тамыз айындағы ашық есік күнінде «Кәсіпкер» бағдарламасы туралы біліп, «Даму» қорына жүгіндік. Алған қаржымыз айналым қаражатын толықтыруға бағытталды. Соның нәтижесінде толық күндік жұмыс тәртібіне көшуге мүмкіндік туды, – деді Анара Тұяқбаева.

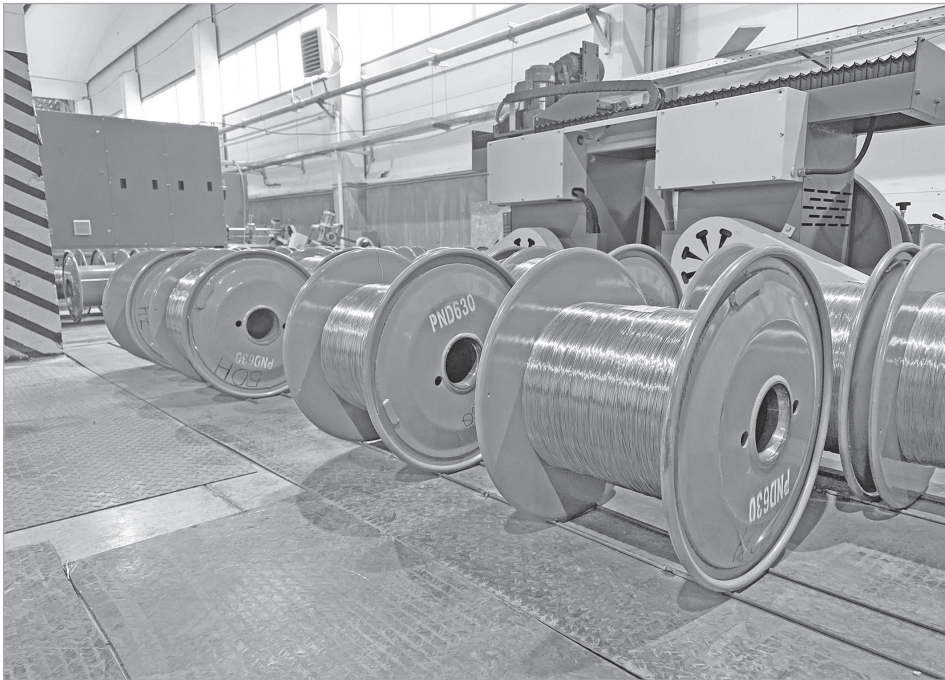
Кәсіпкер аталған бағдарлама аясында жылдық 7 пайыздық мөлшерлеменен 5 млн теңге қаржыландыру алған. Кепілзатты жеткіліксіз болғандықтан, қордың кепілдік беру тетігін де пайдаланған. Өндіріс орындарына бағытталған миллиардтаған теңгемен салыстырғанда бұл қаражаттың көлемі шағын көрінуі мүмкін. Өйткенмен, кәсіпкерлік қызметтің ауқымы мен қажеттілігін ескерсек, оның нақты нәтижесі бар. Бүгінде орталықта жеті маман еңбек етеді. Жалпы, 22 балаға есептелген мекемеде бүгінде 16 балдырған тәрбиеленуде.

Анара Тұяқбаева мұнымен шектелуді көздемейді. Алдымен, Қарағандыдағы орталықтың жұмысын нығайтып, қызмет сапасын жетілдіруді, кейін басқа қалаларда да осындай мекемелер ашуды жоспарлап отыр. Өрине, бұл – алдағы уақыттың еншісіндегі іс.

Қолдау шалғайға да жетеді

Кәсіпкерлікке қолдау көрсету ісінде қаржының қолжетімділігімен қатар, қажетті ақпараттың дер кезінде жетуі де маңызды. Әсіресе, аудан мен ауылдағы кәсіп иелері үшін мемлекеттік бағдарламалардың шарттарын білу, тиімді қаржыландыру көздерін қарастыру және тиісті мамандардан кеңес алу мәселесі өзекті. Осы қажеттілікті ескерген «Даму» қоры быйдан мобильді фронт-офис жұмысын қолға алған. Көшпелі кеңсесің басты ерекшелігі – кәсіпкерлердің облыс орталығына келуін күтпей, мамандардың өздері елді мекендерге барып, қолдау тетіктерін түсіндіруі.

– Аудандарға шыққанда бізбен бірге банк қызметкерлері мен өзге де қаржы ұйымдарының мамандары барады. Жергілікті кәсіпкерлермен кездесіп, «Даму» қорының, «Бәйтерек» холдингіне қарасты ұйымдардың бағдарламаларын таныстырамыз. Әр кәсіпкер өзіне қажетті қолдау бағытын анықтап, мамандардан кеңес ала

Шағын кәсіптің шапағаты

Мемлекеттік қолдаудың игілігін тек алып өндіріс орындары ғана көріп отырған жоқ. Қомақты инвестицияны қажет ететін өнеркәсіппен қатар, күнделікті тұрмысқа қажетті қызмет көрсететін шағын кәсіптің де өрісі кеңейіп келеді. Соның бір мысалы – Қарағандыдағы «UNO Montessori Kids Center» балалар орталығы. Биыл 9 наурызда есігін айқара ашқан бұл мекеме аз уақыт ішінде ата-аналардың сұранысына бейімделіп, қызмет ауқымын ұлғайтуға мүмкіндік алған.

Орталықтың негізін қалаушы Анара Тұяқбаева – екі баланың анасы. Оның кәсіпкерлік бастамасы мектеп жасына дейінгі баланың жан-жақты дамуына қолайлы орта қалыптастыруды көздейді. Мұнда Монтессори әдістемесіне сүйене отырып, балалардың дербестігін, өзіне деген сенімін, қоршаған ортамен қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға мән беріледі. Бастапқыда жарты күндік тәртіппен жұмыс істеген орталыққа уақыт өте толық күндік қызметке сұраныс арта

алады. Біздің мақсатымыз – қаржылық мүмкіндіктердің шалғай елді мекендердегі азаматтарға да қолжетімді болуын қамтамасыз ету, – деді Евгений Изотов.

Бастаманың алғашқы нәтижелері де көңіл қуантарлық. Қордың мобильді кеңсесі Қарағанды облысындағы жеті аудан мен бес монокаланы аралап, 438 кәсіпкерге консультациялық көмек көрсеткен. Бұл ретте қолдау тек қаржыландыру шарттарын түсіндірумен шектелмейді. Микро және шағын кәсіпкерлік субъектілеріне арналған «Іскер аймақ» бағдарламасы бойынша қаржылық қолдау алған азаматтарға оқыту мүмкіндігі де қарастырылған. Демек, кәсіпкерге қаражат тартудың жолын көрсетумен қатар, кәсібін жүргізуге қажетті білім-білігін жетілдіруге де мән беріледі.

Әлбетте, кеңес алған кәсіпкердің бәрі бірдей қаржыландыруға қол жеткізді деуге негіз жоқ. Дегенмен, қолдау бағдарламалары туралы ақпараттың ауыл-аймаққа жетуі – кәсіпкерлік бастамалардың жүзеге асуына жол ашатын маңызды қадам болмағы сөзсіз.

Суреттер
ұйымдастырушылардан

• СЕМИНАР

Жабының жаңа тұқымы жылқы шаруашылығын дамытуға серпін бере ме?

Сарыарканың сайын даласы мен жылқының тағдыры ежелден егіз. Қайта бабадан жеткен бай тәжірибеге ғылымның қуаты қосылып, жылқының асыл тұқымдық қасиетін сақтап, оны жетілдірудің жаңа мүмкіндіктері ашылды. Ендігі міндет – сол еңбектің нәтижесін баянды етіп, қазақ даласының табиғатына бейімделген төл тұқымның генетикалық әлеуетін арттыру. Шет ауданындағы «Шолақ еспе» жылқы зауытында өткен ғылыми-тәжірибелік семинар осы өзекті мәселелерді арқау етті. Мұнда жарты ғасырға жуық уақыт бойы жалғасқан әулеттік тәжірибе мен заманауи ғылым тоғысып, атадан қалған асыл кәсіпті жаңа белеске көтерудің жолдары сараланды.

Ербол ЕРБОЛАТ, «Ortalyq Qazaqstan»

Атадан қалған асыл мұра

Зауыт директоры Мұрат Хасенұлының жылқы шаруашылығымен айналысып келе жатқанына жарты ғасырға жуық уақыт болыпты. Бұл кәсіптің негізін 1947 жылы әкесі Хасен қалаған. Әке жолын жалғауды мақсат еткен Мұрат Хасенұлы 1978 жылы әкесі дүниеден өткеннен кейін отбасына мұра болып қалған шаруашылықты өз қолына алып, оны одан әрі өркендетуге бел буады. Бұл жолда ағасы (әкесінің інісі) Дулат Қожамберді де қолдау көрсетіп, шаруашылықтың дамуына үлкен үлесін қосқан. Содан бері жылқы өсіру ісі әулеттің атадан балаға жалғасқан кәсібiне, ұрпақтар сабақтастығының жарқын үлгісіне айналды. Жылдар бойы жинақталған тәжірибе мен тынымсыз еңбектің арқасында шаруашылықтың ауқымы кеңейіп, асыл тұқымды жылқы өсіру бағытында өзіндік орны қалыптасты. Бүгінде мұнда өсірілетін жылқылар еліміздің түпкір-түпкіріне таралып, отандық жылқы шаруашылығының дамуына өз үлесін қосып келеді.

Қазір Мұрат Хасенұлының иелігінде төрт мыңнан астам жылқы бар. Биылдың өзінде мыңға жуық құлын берген. Ал, осы өңірде ағасы Дулаттың да үш мыңға жуық жылқысы бар. Қазір оның шаруашылығын ұлы Дәурен басқарып, әке кәсібін әрі қарай жалғастырып келеді. Осылайша, бір өңірдегі өзара сабақтас екі шаруашылықта жеті мыңға жуық жылқы өсіріліп отыр.

– Әкем алғашында «Маупас» және «Мескел» тұқымын өсіруден бастаған. Кейін біз «Мерген», «Миман», «Майбас» және «Сарайғыр» тұқымын өсіруді қолға алдық. Қыстың қатаң жағдайына төзімді асыл тұқымды жылқыларымыз бүгінде еліміздің түпкір-түпкіріне таралған. Сұрыптау жұмыстарына ерекше мән береміз. Әр жылқының тегін, шыққан ортасын, ұрпақтық ерекшеліктерін мұқият зерттеп, қай айғырмен шағылыстыру керектігін жан-жақты саралаймыз. 1991 жылы жылқыларымызды «Сарыарқа типі» деген атаумен сынақтан өткіздік. Кейін «Қожамберді» типін қалыптастырдық. Ендігі мақсатымыз – осы жылқы типін еліміздің барлық өңіріне кеңінен тарату. Алғашқыда аналық жылқылардың тірідей салмағы 330 келі шамасында болса, айғырларымыз 400-420 келі тартатын. Бүгінде бұл көрсеткіш 540-560 келіге дейін жетті. Ең бастысы – жылқының осындай тұрақты салмағы мен сапалық қасиеттерін сақтап, тұқымдық ерекшеліктерін одан әрі жетілдіру. Айғырларды да үйірге бірден қоспаймыз. Құнан кезінде салмағы 450 келіге жеткен жылқыларды ғана айғыр ретінде іріктеледі. Әкеміз ертеде «қолхоздан» бастап, «совхозға» көтерілді. Одан

кейін жылқы малын асылдандыру мақсатында Бетпақдала тәжірибе станциясымен бірігіп, ғылыми қызметке келді. Ғылыммен бірігіп жұмыс істегеннен кейін осындай нәтиже көріп отырмыз. Осының бәрі әкемнің арқасы. Әкемнің салып берген сара жолы. Біз сол сара жолмен жүріп келеміз, – деді зауыт иесі Мұрат Қожамберді.

Дулат Қожамберді бүгінде сексеннің сенгірінен асыпты. Жылқы шаруашылығын ұзақ жылдар бойы дөңгелетіп, мол тәжірибе жинақтаған ақсақал енді ата кәсіптің тізгінін ұлы Дәуренге тапсырған. Осылайша, әке жолын жалғаған ұл шаруашылықтың жұмысын одан әрі өрістетіп, асыл тұқымды жылқы басын көбейтуді көздеп отыр.

– Бұған дейін Мұрат ағаммен бірге мал өсіріп келдім. 2005 жылы маған жеке шаруа қожалық ашып, еншімді бөліп берді. Біздің мақсатымыз – ата кәсіпті жалғастыру. Көзімізді ашқалы жылқының ортасында өстік. Сондықтан, бұл кәсіп бізге таңсық емес. Керісінше, асыл тұқымды жылқының басын көбейтіп, еліміздің түпкір-түпкіріне тарату үшін қолдан келгеннің бәрін жасаймыз, – деді «Бақытбек» шаруа қожалығының жетекшісі Дәурен Дулатұлы.

Шаруашылықтағы жылқы өсіру жұмыстары қатаң сұрыптау мен жүйелі селекцияға негізделген. Мұнда үйірге қосылатын айғырды тандауға ерекше талап қойылады. Шаруашылық иесі айғырды құнан кезінде іріктеп, үйірге қосу үшін оның салмағы 500 келіден асуы керектігін баса айтты. Белгіленген межеге жетпеген жылқы үйірге жіберілмейді. Жылдар бойы жүргізілген селекциялық жұмыстың нәтижесінде шаруашылықта өсірілетін жылқылардың түсіне қатысты да өзіндік ерекшелік қалыптасқан. Мұрат Хасенұлының айтуынша, мұндағы асыл тұқымды жылқылар негізінен торы, күрен, қарагер және кара-күрен түсті құлын береді. Тіпті, көк, боз немесе бурыл биелермен шағылыстырғанда да құлындарының басым бөлігі торы түсті болып келеді екен.

Қазақтың байырғы жылқы тұқымдарының бірі – жабы жылқысы. Ал, Мұғалжар жылқысы – жабы типіндегі жылқылар негізінде қалыптасқан отандық тұқым. Қожамберді әулетінің мақсаты да осы бағыттағы селекциялық жұмысты жалғастырып, Сарыарқаның табиғи-климаттық жағдайына бейімделген, өзіндік тұқымдық ерекшеліктері бар жылқы тобын қалыптастыру. Бүгінде шаруашылықтағы жылқылар ел арасында «Қожамберді жылқысы» деген атаумен танылып келеді. Алдағы уақытта шаруашылықтың негізгі стратегиялық мақсаттарының бірі – жылқыларға өңірдің тарихи-географиялық ерекшелігін айқындайтын ортақ атау беру. Яғни, «Сарыарқа жылқысы» немесе «Арқа жылқысы» деген атаумен дербес тұқым ретінде қа-

лыптастыру көздеп отыр. Аталған мәселелер ғылыми-практикалық семинар барысында да кеңінен талқыланды. Жиынға жылқы шаруашылықтарының басшылары, селекционер-ғалымдар, ветеринария мамандары, мемлекеттік органдардың өкілдері және салаға қызығушылық танытқан кәсіпкерлер қатыстып, ойларын ортаға салды. Әрі асыл тұқымды мал басын көбейтіп, жылқының тұқымдық және өнімділік қасиеттерін жақсарту, селекциялық жұмысты жетілдіру мәселесін талқылады.

– Семинардың басты мақсаты – «Сарыарқа» жылқысының тарихы мен қалыптасу жолын талқылап, оны одан әрі дамыту бағыттарын айқындау. Екінші міндетіміз – асыл тұқымды мал өсіріп отырған шаруашылық иелеріне жан-жақты бағыт-бағдар беру. «Жылқы өсіремін», «Тәжірибе жинақтағым келеді», «Мал басын көбейткім келеді» деген жастарға жол көрсетіп, қажетті білім мен тәжірибені бөлісу – осы семинарды ұйымдастырудағы негізгі ниетіміздің бірі. Бүгінде шаруашылық иелерінің алдында ғылыми сүйемелдеу мен селекцияға қатысты көптеген сұрақ бар. Сондай сұрақтарға мамандар тарапынан кеңес беріледі. Үшінші маңызды мәселе – «Сарыарқа» жылқысы қауымдастығын құру. Жылқының өзіндік ерекшеліктерін сақтап, тұқымдық қасиеттерін қалыптастыру және одан әрі жетілдіру үшін жүйелі жұмыс қажет. Ал, осындай жұмысты үйлестіріп, ортақ мақсатқа жұмылдыруда қауымдастықтың рөлі зор. Сонда ғана Орталық Қазақстанда жылқы шаруашылығын ғылыми негізде дамытып, ауқымды селекциялық жұмыстар жүргізу арқылы асыл тұқымды мал басын көбейте аламыз, – деді Өнімді жылқы тұқымдарының республикалық палатасының директоры Дәурен Сыдыков.

Тұқымы асыл тозбайды

Семинар аясында қатысушылар «Шолақ еспе» жылқы зауытындағы асыл тұқымды жылқыларын жақыннан көріп, олардың дене бітімі мен салмақ көрсеткіштерін бағамдады. Осы тұста Дәурен Сыдыков жылқылардың сыртқы пішініне, дене өлшемдеріне, типтік ерекшеліктері мен асыл тұқымдық қасиеттеріне тоқталып, шаруашылықта жүргізіліп жатқан селекциялық жұмыстардың нәтижесін түсіндірді. Көпшілік назарына 2013 жылы туған, көпшілікке танымал әйгілі «85» атты айғыр әкелініп, таразыға тартты. Нәтижесінде, бұл айғырдың салмағы 600 келіден асып кетті.

– Асыл тұқымды жылқылардың жаясының пішіні тұқымына және өсіру бағытына қарай әртүрлі болады. Арқа мен сауыр тұсына бұлшықет жақсы жиналғанда, жаясының үстіңгі бөлігі дөңгелеңіп, толымды көрінеді. Ал, бұл айғырдың ерекшелігі – салмағы осындай деңгейге жетсе де, дене бітімінің өзіндік сипатын сақтауы. Жаясы төмен қарай сәл еңкіштеу болғанымен, бұлшықеттері жақсы дамыған, тегіс, тығыз әрі жұмыр пішінді. Мұндай белгілер жылқының дене бітімін бағалауда маңызды, – деді Дәурен Сыдыков.

Бұдан кейін қатысушылар назарына 2020 жылы туған, алты жастағы «Маупас» тұқымына жататын айғыр ұсынылды. Көпшілік алдында таразыға тартылған жылқының салмағы 530 келіден асты. Бұл айғыр – кезінде аты шыққан Күрен айғырдың тұқымы. Таныстыру барысында шаруашылық иесі аталған тұқымның ерекшеліктеріне тоқталып, оның әсіресе бие сауып, қымыз өндірумен айналысатын шаруашылықтар үшін тиімді екенін атап өтті. Жылқының жуас мінезі, үйірінен ұзап кетпей, биелерін жинақы ұстауы шаруашылық жұмысын жеңілдетіп, мал бағуда қолайлы екен.

Аталған ғылыми-танымдық семинарға Ұлытау облысы, Жаңаарқа ауданына қарасты Түгіскен ауылынан «Ақылбек Айғыртау» шаруа қожалығының иесі Совет Жангелдин де арнайы келген. Өзі 2009 жылы зейнетке шыққаннан кейін жылқы шаруашылығына ден қойып, мал басын көбейтуді

мақсат етіпті. Бүгінде сан емес, тұқым сапасын жақсартуға басымдық беріп отыр. Шаруашылығын алғаш қолға алған жылдары әр өңірдегі қожалықтардан айғыр алып, үйір жасақтайды. Кейін мал басын асылдандыруға бет бұрып, Ақтөбеден алты асыл тұқымды айғыр алдыртқан. Ал, осыдан бір жарым жыл бұрын Мұрат Қожамбердімен танысып, одан да айғыр сатып алып, үйірге қосады. Содан бері жылқысының тұқымы көбейіп, шаруашылығының сапалық көрсеткіші де жақсара түсіпті.

– Осы семинарға арнайы келіп, тағы да бес-алты бас құнан сатып алуды көздеп отырмын. Оларды келесі жылдың көктемінде үйірге айғыр ретінде қосамыз. Бүгінде еліміздегі мал шаруашылығының маңызды міндеттерінің бірі

бағындырып ұстайды. Тіпті, бір жылқышының жұмысын атқара алады десем, артық айтқандық емес. Жаздың аптап ыстығына да, қыстың қақаған аязына да төзімді. Ең бастысы, қыста қоңын жоғалтпайды. Өзім бір үйірге 23 басқа дейін бие қосамын. Соның нәтижесінде жыл сайын 21-22 құлын алып отырмыз, – дейді Сәкен Сембеков.

Киікті ауылының тумасы, шаруа қожалықтың иесі Сағынтай Баянтаев та Мұрат Қожамбердімен арадағы сыйластығы жайында сөз қозғады. Жылқы шаруашылығына ден қойып, мал басын көбейтуіне ақыл-кеңесі мен ақ батасының да септігі тиген көрінеді.

– Жылқы шаруашылығымен 1995 жылдан бері айналысып келемін. Әуелде бір бас жылқы-

дан бастап, біртіндеп мал басын көбейттім. Көрші тұрғандықтан, Мұрат ағамызбен де жақын ара-ластық. Ақыл сұрап, кеңесін алып жүрдік. Сол жылдары Мұрат ағам маған «Жылқың өссін», «Жылқың мыңға жетсін» деп ақ батасын беріп, астыма бір ат мінгізген-тін. Сол жылқыдан тараған түлік бүгінде көбейіп, шаруашылығымыздың негізіне айналды. Сонғы 10 жыл бойы Мұрат ағамызбен жылқы алмастырып, қан жаңарту жұмысын жүргізіп келеміз. Ағамыздың жылқы шаруашылығына сіңірген еңбегі ұшан-теңіз. Бүгінде жастардың басын қосып, осындай ауқымды жиын өткізуінің өзі – біз үшін үлкен тәжірибе. Тәжірибе алмасып, асыл тұқымды жылқы өсірудің қыр-сырын үйренуге бізге жол ашып отыр, – дейді Сағынтай Баянтаев.

Кәрім Мыңбаев атындағы ауылдық округтің әкімі Абсамат Копенов те сөз алып, шаруа қожалығының ауыл өміріндегі орны мен оның иесінің ел игілігі жолындағы еңбегіне тоқталды.

– «Шолақ еспе» шаруа қожалығы ауылдан 25 шақырым қашықтықта орналасқан. Қыстаққа қатынауы жеңілдету мақсатында Мұрат Қожамберді өз қаражаты есебінен жол салды. Шаруашылықта төрт түлік малдың барлығы өсіріледі. Алдағы уақытта қой тұқымын асылдандыруды да қолға алуды жоспарлап отыр. Дегенмен, бүгінде негізгі басымдық «Мұғалжар» жылқы тұқымын өсіріп, асылдандыруға берілген. Мұрат Қожамберді жеке кәсіпкер ретінде ауылға көп көмегін тигізіп келеді. Қандай да бір мәселе туындаса, қол ұшын созуға әрдайым дайын. Ауылмен арадағы байланысы да жақсы жолға қойылған. Мұндай азаматтардың елдімекеннің дамуына қосып отырған үлесі зор, – деді Абсамат Егінбайұлы.

Қысқасы, шаруашылықтың табысты болуы мал басын көбейтумен ғана өлшенбейді. Ең бастысы – тұқым сапасын жақсартып, жүйелі селекциялық жұмыс жүргізу. Мұрат Қожамберді негізін қалаған шаруашылықтың тәжірибесі осыны аңғартады. Ал, мұндай семинарлар тәжірибе алмасып, озық тәсілдерді өндіріске енгізуге зор мүмкіндік беретіні сөзсіз.

Шет ауданы

Суреттерді түсірген Қ.ЖҮНІСҰЛЫ

Тарихтан сыр тартқанда...

(Соңы. Басы 1-бетте).

ұлы Смахан төре төте жазумен қашатқан жазуды оқып берді. Айта кетерлігі, былтыр профессордың «Қазіргі әдебиеттану: деколониялық дискурс» атты ғылыми-зерттеу кітабы жарық көрген. Еңбекте қазақ әдебиетін ұлттық көзқарас тұрғысынан қайта пайымдау, Алаш зиялыларының ғылыми мұрасын жанаша бағалау мәселелеріне арналған зерттеулер топтастырылыпты. Айгүл Исмакова осы еңбегінде Бегім ана көктасындағы төте жазуды да аударып, ғылыми айналымға енгізгенін ерекше атап өтті. Өрі ғалым осыдан он жыл бұрын Әлихан Бөкейханның 150 жылдық мерейтойы тұсында ғалымдар мен профессорлардан құралған арнайы экспедиция құрамында Ақтоғайға келген екен. Ал, бұл жолы қасиетті мекенге шәкірттерін бастап келіпті.

«Шырақ» тілдерді оқыту орталығында қазақ тілін меңгеріп жүрген әлеуметтік сала қызметкері Анна Лагош та экспедиция барысында өлкенің тарихи мұрасымен жақынырақ танысып, сапардан алған әсерімен бөлісті. Шежірелі мекендерді аралап, көне дәуірден сыр шертетін тарихи орындарды көзімен көріп, қазақ тарихына деген қызығушылығы арта түскенін де жасырмады.

– Сарыарқаның қасиетті жерлерін өз көзіммен көріп, қазақ даласының ұлылығын сезінуге, туған өлкеміздің тірі тарихына жақындай түсуге мүмкіндік алдым. Бұл сапар мен үшін ерекше әсерге толы, ұмытылмас сәттер мен жарқын эмоциялар сыйлады. Қазақ даласына деген сүйіспеншілігім бұрынғыдан да арта түсті, – деді ол.

Сарыарқаның көне мұрасы

Бұдан кейін экспедиция мүшелері Әлихан Бөкейханның кіндік қаны тамған қасиетті топмаққа, тұлғаның балалық шағы өткен Же-

кежал қыстағына ат басын тіреді. Бұл қасиетті қарашаңырақ 1958 жылы осы орынға көшірілген. Осы шаңырақта Әлихан дүниеге келіп, Жекежалдың жусанды даласында балалық шағын өткізді. Осы шаңырақта ержетіп, сайын далада қозы бағып, таудың төсінде өсті. Кейін қызмет бабымен елден жырақта жүрген жылдарының өзінде Әлихан туған жерінен қол үзген жоқ. Жаз сайын Жекежалға оралып, ата қонысында тынығып, туған өлкесінің ауасымен тыныстауды әдетке айналдырған.

1921 жылы Алашорда тарқаған соң Әлихан елге қайтқан. 1922 жылдың жазында осы ауылға келіп, соңғы рет осы туған жерінде болады. Кейін Мәскеуге алып кетердің алдында ел азаматтарын жинап, соңғы өсиетін қалдырған деседі. Сол кезде өзімен тете бауыры Әзіханға: «Осы шаңырақтың жанынан мектеп ашып, төңіректегі балалардың бәрін оқыт. Ал, сол мектепке Ташкентте оқып жүрген өз ұлың Райымжанға елге алдырып, мұғалім ет» деп өсиет еткен. Содан бері 1939 жылға дейін осы мектеп жұмыс жасап, талай бала сауатын ашқан. Биыл жазда осы үй мен мектептің орнын қалпына келтіру жұмыстары жүргізіліпті. Іргетасы көтеріліп, маңайы тазартылған.

Содан кейін экспедиция мүшелері Жіңішке өзенінің сол жағалауындағы жартастарға орналасқан Желтау петроглифтеріне бет алды. Желтау петроглифтерінің бір ерекшелігі жартас бетіндегі бейнелер күннің түсу бағытына қарай таңертең, түсте және кешкісін үш түрлі сипатта көрінеді. Тасқа қашалған бейнелердің орындалу тәсілі де менмұндалап тұр. Ежелгі шеберлер қатты тастың бетін кескіндеп, нүктелі әдіспен ойып, өздері көрген дүниені кейінгі ұрпаққа жеткізген.

– Сапар барысында өңірдің терең тарихымен танысып, талай

ғасырдың сырын бүгіп жатқан көне мұраларды өз көзімізбен көрдік. Біздің дәуірімізге дейінгі 2,5-3 мың жыл бұрынғы кезеңнен сыр шертетін петроглифтер мен ерекше құрылымды пирамиданы тамашалап, ерекше әсер алдық. Тасқа қашалған таңбаларға қарап тұрып, сол дәуірдегі адамдардың дүниетанымы мен өмір салты туралы ойға қалдық. Осындай тарихи орындарға келгенде, өткеннің бізге қаншалықты бай мұра қалдырғанын тереңірек сезінесін. Тарихты кітаптан оқып білген бір бөлек те, сол оқиғалардың ізі қалған мекенге табан тіреп, оны өз көзіңмен көру – мүлде басқа, – деді облыстық Т.Шевченко атындағы украин тілі мен мәдениеті этномадени бірлестігінің төрайымы Наталия Еременко.

рухын сезінуге мүмкіндік берген ерекше саяхат болды. Осындай мазмұнды экспедицияны ұйымдастырып, халқымыздың баға жетпес мұрасын дәріптеп, ұлттық құндылықтарымызға деген құрмет пен отансүйгіштік сезімді арттырып жүрген баршаңызға мың алғыс! – деді Рауана Ерболқызы.

Шежірелі Шетте

Сапардың екінші күні экспедиция мүшелері Шет ауданына жол тартты. Мұнда аудандық археологиялық-этнографиялық музейге бас сұғып, өлкенің бай мұрасымен танысты. Музей басшысы Салтанат Қамытбаева қонақтарды ықыласпен қарсы алып, тарихтың көмбесіне айналған өлке мұрасын кеңінен әңгімеледі. Өсіресе, музей қорында сақтаулы тұрған қазақ халқының дәстүрлі тұрмыс-тіршілігі мен көлөнер озық үлгілерінің жарқын көрінісі – сәндік нақыштармен көркемделген көне ертоқымның тарихына ерекше тоқталып, оның рухы мен сыр-сипатына терең бойлады.

– Аталған ертоқым 2013 жылы Ресей Федерациясының Кемерово қаласының губернаторы тарапынан қазақ халқының этнографиялық мұрасын насихаттап, мәдени құндылықтарды дәріптеп отырған музейге сыйлық ретінде табысталған. Ертоқым ағаш негізден және металл әшекейлермен көмкерілген алдыңғы әрі артқы бөліктерден тұрады. Алдыңғы қасы биік, доға тәрізді көтеріңкі пішінде жасалған. Ердің сыртқы беті күрделі иірім өрнектермен, бедерлі металл әшекейлермен және қызыл, көгілдір түсті сәндік

Күн еңкейіп, кешкілік тыныштық орнай бастағанда, экспедиция мүшелері Беғазы тауының етегіндегі Беғазы археологиялық кешеніне де ат басын тіреді. Күннің соңғы шапағына бөленген көне қорымдар мен тарихи ескерткіштер өткен дәуірдің үнсіз шежіресіндей анау жақтан көзге бірден шалынды. Осы жерге табан тиген сәттен-ақ мындаған жылдық тарихтың табы сезіліп, уақыттың тереңіне бойлағандай күй кештік.

Беғазы кешені б.з.д. XII-VIII ғасырларға жататын ескерткіштерімен танымал. Бұл мекен – Орталық Қазақстандағы қола дәуірінің соңғы кезеңін сипаттайтын Беғазы-Дөңдібай мәдениетінің аса маңызды археологиялық орталығының бірі. Аталған мәдениет сол замандағы дала тұрғындарының тұрмыс-тіршілігі, дүниетанымы, жерлеу дәстүрі мен құрылыс өнері туралы құнды мәлімет береді.

– Бұл сапар мен үшін туған жердің тарихын тереңірек танып, Ұлы Сарыарқаның қасиетті мекендерін өз көзіммен көруге, қазақ даласының ұлылығы мен

тастармен безендірілген. Жәдігердің көркемдік ерекшелігі – ағаш пен металдың үйлесімді қолданылуында. Әшекейлердің молдығы және өрнектердің күрделі композициясы көздің жауын алады. Ою-өрнекпен көмкерілген ертоқым – ат әбзелдерінің тек тұрмыстық бұйым ғана емес, ұлттық көлөнердің көрінісі болғанын танытатын құнды мұра. Бұл жәдігер музей қорын толықтырып қана қоймай, қазақ халқының атқа міну мәдениетін, дәстүрлі бұйым жасау шеберлігін және этнографиялық мұрасын танытуда маңызды орын алады, – деді Салтанат Дұртақызы.

Сапарға қатысушылар кеш бата Шет ауданындағы Талды ауылынан сегіз шақырым қашықтықта орналасқан «Қаражаргас» қорымына да аялдады. Қола дәуірінен сыр шертетін көне мекеннің тарихымен танысып, өткеннің көмбесіне тағы бір үңілдік. Мұнда тарихшы, археолог, Темірғали Аршабеков қазба жұмыстарының барысы мен нәтижелері туралы кеңінен әңгімелеп, археологиялық зерттеулер бары-

сында табылған құнды жәдігерлерге тоқталды.

– Бұл нысан қола дәуірінің соңғы кезеңіне тиесілі маңызды тарихи жәдігер. 2016 жылы белгілі тарихшы, археолог Игорь Кукушкин бастаған зерттеушілер бұл жерде алғашқы қазба жұмыстарын жүргізген. Алғашқы кезеңде ескерткіштің құрылысы мен ерекшеліктері толық айқындалмай, барлық жұмыстар айналыма сипатта жүргізілген болатын. Алайда, кейінгі қазба жұмыстары кезінде бұл құрылыстың нақты пирамида екені дәлелденіп, бір жылдан соң оның маңызы мен сыры толығымен ашыла түсті.

Қазба жұмыстары барысында бұл жерден екі адамның қатар қойылған сүйектері, алтын бұйымдар, әртүрлі сүйектер мен еңбек құралдары, қару-жарақтар табылды. Шамамен бұдан үш мың жыл бұрын, яғни, қола дәуірінің соңғы кезеңінде бұл аймаққа жергілікті қауым өкілдері жерленген. Қаратас пирамидасы – археологиялық парктің ең басты әрі маңызды нысанының бірі. Бұл ескерткіштің биік төбеде орналасуының өзі оның сол замандағы ең ірі ерекше элитарлық аксүйектерге арналған кесене болғанын аңғартады.

Зерттеу жұмыстары көрсеткендей, байырғы дәуірден бастап, аксүйектер мен көсемдер дүниеден өткенде, оларды жерлеу рәсімінің әрбір кезеңі осы Нұра өзенінің бойында жүзеге асқан. Сондай-ақ, осы өңірде Сак және Патша қорғандары, Талды қорымы және басқа да бірнеше ірі қорымдар мен обалар орналасқан.

Суреттер ұйымдастырушылардан

• ТАҒЫМ

Жақсының жарығы өшпейді

Адамның ғұмыры жылдармен ғана өлшенбейді. Оның елге сіңірген еңбегі, айналасына жасаған жақсылығы, кейінгіге қалдырған өнегесі уақыт өткен сайын айқындала түседі. Балапан Әбеновті еске алғанда осы ой көкейге оралады. Ардақты досымыздың өмірден өткеніне биыл он жыл толады. Ол небәрі 56 жасында дүниеден озды. Алайда, саналы ғұмырында азаматтық ұстанымынан айнымай, заң саласында абыройлы еңбек етіп, талай жанның жалында жарқын бейнесін қалдырды.

Балапан екеуміздің достығымыз сонау студенттік шақтан басталды. Арман қуып, Қарағандыға келген, бір-бірін бұрын танымаған жастарды ортақ мұрат табыстырды. Оқу мен еңбектің талай белесін қатар өткердік. Кейін әрқайсымыз қызмет жолына түссек те, арадағы сыйластығымыз үзілген жоқ.

Балапанның туған жеріне деген ықыласы ерекше болатын. Қарқаралының тарихын, сол өңірден шыққан қайраткерлердің еңбегін жақсы білетін, әңгіме арасында елдік мәселелерді жиі қозғайтын. Біз оның ауылына талай барып, жергілікті жұрттың тіршілігімен таныстық. Студент кезімізде құрылыс отрядтарының құрамында еңбек еткен күндер де сол сапарлармен сабақтасып жатыр.

Қарқаралының Алаш тарихындағы орны белгілі. Әлихан Бөкейхан бастаған қайраткерлердің қоғамдық қызметі, Қарқаралы петициясы, қазақтың алғашқы кәсіби заңгерлерінің бірі Жақып Ақбайұлының еңбегі – бұл өлкеге қатысты тағылымды тарих. Балапан осы мұраны құрметпен өсті. Құрметі құр сөзбен шектелген жоқ. 2001 жылы Қарағандыдағы экономикалық сот ғимаратының алдына Жақып Ақбайұлының ескерткішін орнатуға мұрындық болды. Сол кезде ол облыстағы сот әкімшілігі жүйесінде қызмет атқарып жүрген еді.

Досымыздың бойындағы ең айқын қасиет – табандылық-тын. Ол мектеп бітірген соң туған ауылында токарь болып еңбек етті. Кейін Қарағанды машина жасау зауытына жұмысқа орналасты. Бірақ, көкейіндегі басты мақсаты заңгер болу еді. Уни-

верситетке бірден түсе алмады. Төрт мәрте талпынысы нәтижесіз аяқталса да, бетінен қайтпады. Ақыры 1982 жылдың күзінде Қарағанды университетінің дайындық бөліміне қабылданды. Кейін заң факультетінде білім алды. Бесінші талпыныспен келген сол қуаныштың қадірін Балапанның өзі де, жанында жүрген біз де жақсы сезіндік. Осының өзі – табандылықтың айқын көрінісі. Ол кезде жұмыс істей жүріп жоғары оқу орнына түсуге даярланудың өз қиындығы бар еді. Әр сәтсіздіктен кейін басқа жол іздеуіне, арманына қол сілтеуіне де болатын. Бірақ, ол таңдаған мамандығын кездейсоқ шешім емес, өмірлік мұрат деп білді. Сондықтан, уақыт жоғалттым деп торыққан жоқ, әр талпынысын келесі қадамға дайындыққа айналдырды. Біздің студенттік ортадағы оған деген құрметіміз де осы қайсар мінезінен басталды.

Дайындық бөлімінде бізден тарих пәнінен емтихан қабылдаған Нұрсахан Ахметованың камкорлығын әлі күнге ризашылықпен еске аламыз. Ұстаз сенімі мен студенттік орта Балапанның қабілетін ұштай түсті. Ол әуелі дайындық бөлімінде, кейін студенттік топта староста болды. Қатарластары оны ұйымдастырушылық қасиеті үшін бағалайтын. Қандай шаруа тапсырылса да, жауапкершіліктен жалтармайтын, мәселені созбалаңға салмай, шешудің жолын табуға тырысатын.

Сол жылдары студенттік құрылыс отрядтарына бірге бардық. Балапан алдымен комиссар, кейін командир, одан соң аудандық штаб командирі міндетін атқарды. Жастар арасындағы беделі лауазымынан

емес, сөзі мен ісінің бірлігінен қалыптасты. Құрылыс отрядындағы жұмыс жай ғана студенттік тәжірибе болған жоқ. Жұмыс нәтижесін сол өңірдің тұрғындары көретін. Бой көтерген баспаналар, пайдалануға берілген нысандар артында нақты адамдардың қуанышы тұрды. Тапсырманы мерзімінде әрі сапалы орындауға Балапанның ерекше мән бергені сондықтан.

Бір қызығы, сол кезде әрқайсымыз еліміздің әр өңірінен жиналғанбыз. Арамызда Ақтөбеден, Оралдан, Жамбылдан, Қарағандыдан келген жастар болды. Ешкімді руына, туған жеріне қарап таңдаған жоқпыз. Ортақ арман, өзара сенім, еңбекке деген көзқарас жақындастырды. Балапанның достыққа адалдығы, ашық мінезі осы ортада ерекше байқалды. Біреудің қуанышына шын қуанып, қиындыққа тап болған жанға қолынан келген көмегін аямайтын. Оның жанында жүргендер өзіне жүктелген істі де ұқыпты атқаруға ұмтылатын.

1988 жылы университетті бітірген соң Балапан Зипатоллаұлы еңбек жолын Қарағанды облысының прокуратура органдарында тергеуші болып бастады. Кейін

Теміртау қаласы прокурорының орынбасары, Мичурин ауданының прокуроры қызметтерін атқарды. Әсіресе, қылмыстық ахуалы күрделі Теміртауда қызмет ету онай емес еді. Осындай ортада ол кәсіби білігін жетілдіріп, талапшылдығы мен іскерлігін танытты.

1999-2005 жылдары оның еңбек қызметі әділет және сот жүйесімен тығыз байланысты болды. Қарағанды облыстық Әділет басқармасы бастығының орынбасары, кейін облыс бойынша Соттар әкімшісінің тұңғыш басшысы қызметін атқарды. Бұл тұста соттардың жұмыс жағдайын жақсарту, материалдық-техникалық базасын нығайту күн тәртібінде тұрды.

Осы жылдары кәсіби жолымыз Қарағандыда қайта тоғысты. Мен 1999 жылы Теміртау қалалық сотының төрағасы болып тағайындалғанда, Балапан облыстық Әділет басқармасында басшылық қызмет атқарып жүрді. Жұмыс барысында жиі кездесіп, құқық саласындағы өзекті мәселелерді талқыладық. Кейде пікіріміз қабысып, кейде әр мәселенің шешімін бірлесе іздейтінбіз. Сондай сәттерде оның байыпты ойына, нақты шешім қабылдайтын мінезіне тағы бір мәрте көз жеткізетінмін. Қызметтегі әріптестігіміз бұрынғы достығымызды бекіте түсті.

2002 жылдың күзінде мен Солтүстік Қазақстан облысына ауысатын болдым. Қоштасар сәтте Балапан: «Әлі де бірге жүріп, бір-бірімізге үйретеріміз де, үйренеріміз де көп еді-ау!» – деп қимастық білдірді. Осы сөз жалымда сақталып қалды. Расында, оның өзінен үйренеріміз аз емес еді.

Балапанның өмірі сырт көзге табысты қызмет пен қажырлы еңбектен тұрғандай көрінуі мүмкін. Алайда, оның ауыр дертпен ұзақ жылдар күрескенін жақындары жақсы біледі. Бірнеше рет бүйрек ауыстыру отасын бастан өткерді, ұзақ уақыт диализ қабылдады. Сонда да тіршіліктен қол үзбей, қызметін атқарып, айналасы-

на камқорлығын аямады. Өзінің ауыр жағдайын айтып, өзгеге салмақ салуды ұнатпайтын. Кездескенде бұрынғысынша әзілдесіп, достарының халін сұрап, көңілін сергек ұстауға тырысатын. Оның қайсарлығы біз үшін осындай күнделікті төзімінен көрінді. Адамның шын болмысы кейде үлкен жиындарда айтылған сөзінен емес, тағдыр сынағына тап болғандағы сабырынан танылады. Балапан сырқаттың ауыртпалығын сезінсе де, айналасындағы адамдармен қарым-қатынасын өзгертпеді. Өмірге күштарлығы мен жақындарына деген ықыласы әлсіреген жоқ. Біз оның күресін сырттай бақылап қана қойған жоқпыз, әр кездесуден төзім мен жігердің қандай болатынын ұғындық.

2016 жылғы 26 желтоқсанда Балапан Зипатоллаұлы өмірден өтті. Артында жаны Бота, ұлдары Арман мен Өмірсерік, қызы Құралай қалды. Отбасы үшін аяулы жар, ардақты әке, біз үшін сенімді дос, әріптестері үшін білікті заңгер болған азаматтың орны бөлек. Оның есімі құрметпен аталған сайын көз алдымызға ең алдымен, атақ-лауазымы емес, адамға деген ықыласы, істегі жауапкершілігі, қиындыққа мойымаған мінезі келеді.

Уақыт өткен сайын бір нәрсеге көз жеткізе түссейін. Адамның қадірін атқарған қызметінің атауы емес, сол қызметте қалдырған ізі айқындайды. Балапан Әбенов сот жүйесінің қалыптасуына өз үлесін қосты, ұлт тарихына құрмет танытты, достықтың қадірін білді. Өмір бойы ұстанған адалдық пен табандылық кейінгі заңгерлерге де үлгі боларлық. Досымыздың ғұмыры біз үшін өткен күннің естелігі ғана емес, бүгін де мәнін жоғалтпаған азаматтық сабақ. Сондықтан, оның жарқын бейнесі өзімен қызметтес, сыйлас болған жандардың жадында сақтала бермек.

Досжан ӘМІР,
ҚР Судьялар одағының төрағасы

Сурет автордан

• ОҚЫДЫҚ, ПІКІР АЙТАМЫЗ!

Боз даланың боямасыз болмысы

«Ақын не жазса да, өзі туралы жазады» депті Есенғали Раушанов. Шынында, ақынның әр өлеңінен өз өмірінің ізі, жүрегінің дүппілі, көңілінің көлеңкесі мен сәулесі сезіледі. «Әдебиет – ардың ісі» дейтін қағиданың салмағы да осында. Өлең – әдемі ұйқас емес, ар алдындағы жауапкершілік. Белгілі ақын Қойлыбай Асановтың жуырда жарық көрген «Боз дала – ұлы байтағым» жыр жинағын парақтағанда осы ойға тағы бір мәрте көз жеткіздім. Кітаптан туған даласына тамырын терең жіберген қаламгердің көңіл күйімен қатар, азаматтық мұрасын, өмірге деген көзқаратын, адамдық ұстанымын таныдым.

Жәлел ШАЛҚАР,
«Ortalyq Qazaqstan»

Қойлыбай Дәулетханұлын біргелі жиырма жылдан асты. Сол баяғы байсалды, салмақты қалпы. Ағаға ізетті, ініге ілтипатты. Көрген сайын «Жәлелім, қалайсың?» деп жылы шырай танытады. «Ақын болу мақсат емес, азамат болу – парызың» деген сөз Қойлекенге қарап айтылғандай. Өйткені, оның өлеңдегі мінезі мен өмірдегі болмысы бір-бірінен алшақ емес. Қолға тиген жаңа жинақ осы ойымды бекіте түсті. Жылдар жылжып, дүние өзгергенімен, сөзге деген тазалығын жоғалтпағаны сүйсіндіреді. Өлеңнің өзіне құлақ түрсеңіз, айтылуға тиіс сыр да, саралануға тиіс мінез де содан табылады. Оның жырлары оқырманды сырттай тамсандырудан гөрі өзімен-өзі сырласуға шақырады.

Қойлекеннің жырлары қазақы қалыптан, дәстүрлі поэзияның терең тамырынан нәр алады. Оқып отырсаңыз, жусанның жұпар иісі аңқып, құба жонның самалы есетіндей. Бірақ, ақын даланы тамашалау үшін ғана суреттемейді. Оның әр белесі – өткен күннің куәсі, әр қоныр үні – көңіл тұлқиріндегі сырдың жаңғырығы. «Жазира жылдар, керім күн, өзектен от боп өрілдің. Боз дала, саған сүйсіндім, беліне шығып елудің» деп басталатын жолдардан кемел жасқа келген ақынның туған топырағына деген перзенттік ықыласы сезіледі. Елу деген белес ақын үшін өткенге

байыппен қарап, ертенге ой жіберудің тұсы іспетті.

Ал, «Қоңыр қаздың қаңқылы» өлеңінде тәп-тәтті мұң бар. Қоңыр қаз – көшкен уақыттың, қайтып келмес күндердің көркем нышаны. Ақын «Менің мұным ертенге жетер ме екен, қоңыр қаздың ұқсайтын қаңқылына» деп толғанады. Осы бір сауалдың астарында өлеңінің ертеңгі тағдырына алаңдаған ақын жүрегі жатыр.

«Адам жаны сары жел, сазы бөтен, киесі бар бұл дала Қажы мекен. Құрайлардың сыңсыған құмбыл үні, бізге жеткен бабалар назы ма екен?» деген жолдар да осы тұжырымды тереңдете түседі. Ақын даланың үнінен бабалар аманатын естігендей болады. Оның поэзиясында туған жер – тарихи жады мен рухани сүйеніш. Құба жон, құрайдың сыбдыры, қайтқан қаздың қаңқылы барлығы да адам мен атақоныстың ажырамас байланысын танытады.

Осы арада ақынның сөз саптауына да тоқталған жөн. Қойлекен күрделі ойды қасаң тіркеспен жеткізуге әуес емес. Қазақтың байырғы бейнелі сөзін табиғи қолданады. Дәстүрлі ұйқасқа иек арту оның жырын ескілікке байлап қоймайды, қайта, ұлттық өрнектің ішінен бүгінгі адамның көңіл күйін табуға мүмкіндік береді.

Қазақ үшін тұлпар еркіндік пен тектіліктің, намыс пен рухтың нышаны. «Жүйріктің көз жасы» өлеңінде Ақтаудың Аққұйрық

атты жүйрігі бәйгеде сүрінеді. Ел жеңісін күткен тұлпардың бағы жанбайды. Дегенмен, ақын үшін басты мәселе жүйріктің жанын түсіну. «Намыс үшін шабарын хас тұлпардың, жүлде алған жабылар қайдан білсін...» деген ащы жолдар жеңіс пен тектіліктің бір ұғым еместігін аңғартады.

Өлеңнің түйіні тіпті әсерлі: «Сен келмедің бәйгіден, ал сол күні, домбырамның, о тоба, шегі үзілді». Тұлпар мен домбыраның тағдырын осылай шендестірудің өзінде тұтас ұлттық дүниетаным жатыр. Жүйріктің сүрінуі – ақын жанындағы бір ішектің үзілуі. Оқырман сол сәтте бәйгеңіз нәтижесін емес, жоғалған бір асылдың өкінішін сезінеді. Мұндай образ дәстүрлі жырдың уызына жарып, сөз киесін бойына сіңірген қаламгерге тән.

Қойлекен бір кездері айтыс аламынында да облыс намысын қорғап, ел ықыласына бөленген. Кейін жазба поэзияға ден қойды. Айтыста шыңдалған сөзге жүйріктігі, ойды ұтымды түйіндеу машығы жазба жырларында өзгеше өріс тапқан. Ол ғылым мен ұстаздықты қатар алып жүрсе де, өлеңге деген адалдығынан айныған жоқ. Қаламгердің Серік Ақсұңқарұлы, Дәулет Рысбайұлы, Сейіл Аяғанға арналған жырлары да рухани сабақтастықтың белгісіңдей. Серік Ақсұңқарұлына бауыр бола жүріп, Қарағандыда қазақы әдеби ортаның қалыптасуына үлес қосқан ақындардың өзара іл-

типаты, бірін-бірі бағалауы – кейінгі буынға үлгі. Өйткені, әдеби орта тек кітап шығарумен өлшенбейді. Бірін-бірі оқитын, сөзінің салмағын танытын, жас таланттың жолын ашатын адамдар арқылы қалыптасады. Бұл тұрғыдан Қойлекеннің ақындығы мен ұстаздығы да бір арнадан тарайды.

Жинақта әнге айналған өлеңдердің кездесуі де заңды. Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері Дәуренбек Әрқеновпен бірлесіп жазған «Арқаның алтын аймағы» туындысы бүгінде елге кең тарап кетті.

Жинақтың салмақты тұсы – балладалар мен поэмалар. «Жалғыз құлан», «Мұқатай қажының монологы», «Дала демократиясы» шығармаларында жеке тағдыр арқылы тұтас дәуірдің мінезі көрінеді. Әсіресе, «Дала демократиясындағы» Қажекен бейнесі есте қалады. Кенестік жүйенің өктемдігіне іштей қарсы қарапайым дала адамы елсіз жапанда ойын бүкпесіз айтып, ақырында қой торы атын қамшылап үйіне қайтады. «Партком мен Райком, Мәскеуді қирата жеңіп Қажекен, қой торы атын қамшылап, үйіне шаршап қайтады...» деген тұста ащы мысқыл бар. Ол білікті шын мәнінде жеңбесе де, өз ойының еркіндігін ешкімге бермеді. Ақын осы шағын көріністен азаттыққа деген үлкен аңсар табады. Балладаның «Айналды бүгін шыныдыққа, Қажыбай шалдың қиялы» деп түйінделуі де сондықтан.

Шынында, ақын бірде қоңыр қаз болып мұңаяды, бірде Аққұйрық болып намыстанады, бірде Қажекен болып азат ойды қорғайды. Осылардың бәрінен оның өз болмысы, өз заманына берген бағасы көрінеді. Боз дала – ақынның туған мекені әрі ақындық әлемінің темірқазығы. Ал, сол кеңістікте өзгермей қалатын ең биік өлшем – ар.

Осы ойды «Тағдырды тосырмақ – Тәңірден тілек» жырының соңғы шумағы түйіндеп тұрғандай: «Тектіден тәлім тілемді, тартатын тым-тым тереңге. Толғанып тұрып тілерім, түсірме, Тәңір, төменге!»

Бүкіл жинақтағы рухын осы төрт жолдан таңуға болады. Ақынның тілегені – өткінші даңқ емес, адамдық биіктен түспеу. Өлең мен өмірдің тоғысар тұсы да осы болса керек...

Сурет автордан

• МЕРЕКЕ ШУАҒЫ

Шахтинскідегі шаттық

Кеншілер қаласы Шахтинскінің тұрғындары да Республика күнін салтанатпен атап өтіп, сол күні шаттығы шалқып, қуанышқа бөленді. Шахтинск қалалық Мәдениет үйінде өткен мерекелік салтанат Мемлекеттік Туымыздың сахна төріне келтіріліп, Әнұранымызды орындаумен басталып, оны Шахтинск қаласының әкімі Мұрат Қыдырғанбеков құттықтау сөзбен ашты.

Ержан ИМАШ,
«Ortalyq Qazaqstan»

Қала әкімі өзінің құттықтау сөзінде: – Тәуелсіздіктің 35 жылдығы өткен жолды қорытындылау ғана емес, Қазақстанның жаңа даму кезеңіне өтуін айқындайтын жеке ретінде қарастырылады. Саяси жаңғыру, мемлекеттік басқаруды жетілдіру, заң үстемдігі мен қоғамдық жауапкершілік – бүгінгі өзгерістердің өзегі. Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Тәуелсіздік – бәрінен қымбат» деген ұстанымы осы мерекенің мәнін дәл береді, – деп, қалада кәсіпкерлікті дамыту мақсатында өз бизнес-жобаларын ұсынып, жеңімпаз атанған жас кәсіпкерлерге жыл сайынғы Шахтинск қаласы әкімінің гранттарын тапсырды.

Бұл 2 миллион тенге көлеміндегі гранттың ақша сертификаттарын «Бокс залы» бизнес-жобасының авторы Нұрбол Көпбаев, «QASQYR – Карате клуб» ашпақ болған Алдияр Сағынтай, «Сейлеші, балакай!» Сөйлеу және даму орталығының» несі Эльмира Тілеукешова, «Кесенді оңалту» Физиомассаж бен физиотера-

рапия орталығы» бизнес-жобасын ұсынған Диана Карда, құс өсіру мен етін өндіруге ниеттенген Александр Приймак, ақпарат агенттігін құрмақшы Виктория Елеусізова иеленді. Осындай грантқа ие болғандардың бірі Нұрғұл Төлек Шахтинск қаласындағы көпқабатты тұрғын үйлердің кіреберістерін көркейту және жаңғыртумен айналысатын болса, ал педагог-логопед Юлия Помосованың жұмыс істеп тұрған логопедтік кабинетін кеңейтіп, тіл кемістігі бар балалардың сөйлеу тілін қалыпқа келтіріп, дамыту ойы бар.

Сонымен қатар, Мұрат Қыдырғанбеков бірқатар азаматқа қаланың әлеуметтік-экономикалық дамуы мен қоғамдық-саяси өміріне қосқан үлесі үшін Шахтинск қаласы әкімінің Құрмет грамотасы мен Алғыс хатын табыстады.

Мерекелік салтанатты одан әрі жергілікті өнерпаздардың үлкен концерті жалғастырып, онда «Атамұра» этнотобы, балалар хоры, «Балаус» квартеті, «ЭОС» би ансамблі өнер көрсетті.

ШАХТИНСК

Сурет ұйымдастырушылардан

ТОО «Кредитное товарищество «Бейбарыс» объявляет о продаже доли в УК 1,655 % участников КТ. Участники Кредитного товарищества пользуются преимущественным перед третьими лицами правом покупки доли или её части при её продаже кем-либо из участников. Обращаться по адресу: г. Караганда, ул. Строителей 6А, офис №329, тел. 8 7212 397412, 87003363739

№250

• КЕШ

Әнге айналған ғұмыр

Бір өңірдің брендіне айналған бетке ұстар тұлғалар болады. Кез келген аймақтың, қаланың абыройын, беделін биіктетіп тұратын солар. Сондай тұлғалардың бірі де бірегейі – қазақтың аяулы әншісі, қамшының сабындай өмірден «Сұлу ән, саған адалмын!» деп өткен Сейіл Аяған еді. Қарағанды десе, Сейіл Аяған, Сейіл Аяған десе, Қарағанды еске түседі. Осыдан үш жыл бұрын 52 жасқа қараған шағында жарық жалғанда ән деп соққан жұмыр жүрегі тоқтаған еді. Бірақ, әншінің үні үзілген жоқ. Соңында қалған ізбасар шәкірттері, кейінгі толқын ағадан қалған әндерді «Аманат» деп қадірлеп, есті әндерге құмар талғамы биік тыңдармандарға шырқап келеді.

Ерік НАРЫН, «Ortalyq Qazaqstan»

Аманат арқалаған бір топ өнерпаз Сейіл Аяғанның туғанына 55 жыл толуына орай қазан, желтоқсан айында Қарағанды облысының аудан орталықтары мен ауылдарында 55 концерт ұйымдастырмақ. «Сейіл салған әндердің» көші 19 қазанда Шет өңірінен бастау алды. 19 қазан – Сейіл Аяғанның туған күні. 23 қазанға дейін Шет ауданында жалпы саны 10 концерт өтті.

Ән көші Ақтоғай мен Қарқаралыға бет алмақ. Концерттерге кіру тегін. Содан кейін Балқаш, Жезқазған, Сәтбаев қалаларында және еліміздің ірі мегаполистері Астана мен Алматыда шырқалмақ.

Ұйымдастырушылардың бірі Асхат Қажытай бұл ән көші Сейіл Аяғанның көзі тірісінде ойға алған мақсаты болғанын айтты.

– Бұл жобаның авторы – Сейіл Аяғанның өзі. Көзі тірісінде «Асхат бауырым, аман-есен 55 жасқа толсам, ауылдарды аралап, 55 тегін концерт өткіземін» деп айтып жүретін. Сол сөзі шәкірттерінің көкейінде сақталған. Өкінішке қарай, ағамыз бұл жасқа жете алмады. Бірақ, біз сол сөзін аманат деп қабылдадық, – деді Асхат Қажытай.

Топ құрамында Сейіл Аяғанға өмірлік дос болған әнші Аманжан Жашкеев, аяулы әншіге адал іні болған Мұрат Қоңыр, Құрманғазы Әлиман, Әлімжан Макенов, Ербол Алшынбай, Алмаз Құттыбай секілді әншілер және ақын Мақсат Күземхан бар.

Сурет ұйымдастырушылардан

• ФЕСТИВАЛЬ

Өнердің өрісін кеңейтіп...

«Әуенді Сарыарқа» атты халықаралық дәстүрлі музыка фестивалінің 30 жылға жуық тарихы бар, Қарағанды жұртының мақтанышына айналған бірегей жоба. Жыл сайын алыс-жақын-дағы шет елдерден даңқы жаһанға жайылған, өз халқының музыкалық мұрасын сақтаушы һәм жалғастырушы дара дарындар кеншілер шаһарын осы фестиваль үшін бетке алады. Былтыр XXVII Халықаралық «Әуенді Сарыарқа» фестивалі 10 күнге жалғасты.

Ерік НАРЫН, «Ortalyq Qazaqstan»

Дәстүрлі музыкалық өнер мерекесі аясында көрермендерге әдеттегідей қазақтың ұлттық музыкасы, джаз, академиялық және симфониялық музыка, сонымен қатар, фольклор мен хореографияны тоғыстырған концерттік бағдарламалар ұсынылды. Жалпы фестивальдің мақсаты – ұлттық мәдени мұраны дәріптеу, кәсіби орындаушылық өнерді дамыту, халықаралық шығармашылық байланысты нығайту және көрермендердің музыкалық мәдениетін байыту.

Фестиваль Тәттімбет атындағы академиялық қазақ халық аспаптары оркестрінің концертімен басталып, содан бері толассыз сахнада ұлттық классикадан бөлек, әлемдік классикалар да әуеледі. Кеншілер мәдениет сарайында Қарағанды джаз оркестрінің XXXIV концерттік маусымының ашылуы да фестиваль аясында өтті. Мәскеуден келген вокалист Захар Мироненко мен саксофоншы Антон Залетаев – кештің арнайы қонақтары. Мұнда әлем тыңдарманын еліткен, мәртебелі музыка өнерін жаңа қырынан танытқан джаз жанрының жауһазындары орындалды.

Ал, «Солистер шеруінде» халықаралық конкурстардың лауреаттары Дарья Горожанко (меццо-сопрано, Беларусь), Уго Тарвинни (тенор, Италия), сондай-ақ, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері Азамат Жылтыргөзов (баритон, Астана) және халықаралық конкурстардың лауреаты Рысты Рахымжан (сопрано, Қарағанды) өнер көрсетті.

Фестивальдің шымылдығы 28 қазанда Кеншілер мәдениет сарайында жабылды. Көрермендер назарына «Арқа сазы» фольклорлық ансамблі мен «Аққу» фольклорлық-хореографиялық ансамблінің бірлескен бағдарламасы ұсынылды.

Концертте Қазақстан Республикасының мәдениет қайраткері Байғара Сәдуақасов, Тәжікстаннан келген халықаралық конкурстардың лауреаттары Камолитдин Худоймурганов лутор музыкалық аспаппен, Лутфуллочон Дадобоев және Қырғызстаннан

келген Расул Шарипбекуулу өнер көрсетті. Сондай-ақ, халықаралық конкурстардың лауреаттары Шыңғыс Сәрсенбай, Нұрлытаң Саятқызы, Гүлмира Тапай және Арман Айнабаев ән шырқады.

Ақындар айтысы десе, ішкен асын жерге қоятын жұрт қазақ пен қырғыз айтысса, қапы қалмайды. Фестивальдің қорытынды концертінде қазақ пен қырғыздың күй тартысы болды. «Қазақтар жағынан» Арман Айнабаев шықты, қырғыз ағайынның намысын Расул Шарипбекуулу арқалап шықты. Екі өнерпаз да бірінен-бірі асып түсу үшін күрделі күйлерді орындады. Қырғыз күйшісі қомызын нығына қойып, бірде жерге қойып тартты. Залға лық толған қарағандылық көрерменнің делебесі қозып, жігіттер қауымы орындарынан өре түрегеліп, «пай-пайлап» жатты. Қарағандыдағы концерттерде күй тартыс жоқтың қасы. Содан ба, біздің жұрт таң-тамаша болды.

Тәжікстандық мейман Лутфуллочон Дадобоев қазақ халқының, соның ішінде Қарағанды жұртының дәстүрлі музыкаға деген ықыласы ерекше әсерге бөлегенін айтты.

– Фестиваль өте жоғары деңгейде ұйымдастырылған. Керемет әсер алдым. Мұндағы өнерпаздардың дарынына, шеберлігіне сүйсіндім. Қарағандыға келген күннен бастап шамам келгенше әрқайсымен сұхбаттасып, тәжірибе алмасып жатырмын. Жинаған тәжірибемді тәжікстандық өнерпаздармен бөлісуге асықпын. Қазақ музыкасының кереметі көп. Туындыларды өз деңгейінде орындап жүрген қарағандылық өнерпаздардың шеберлігі, тіпті, бөлек әңгіме. Біраз дүние үйрендім. Тәжікстанда осы фестивальмен деңгейлес

«Шашбақам» дәстүрлі музыка фестивалі өтеді. Сол фестивальді ұйымдастырушыларға айтамын біршама идеяларым бар. Өйткені, «Әуенді Сарыарқа» ұмытылмас әсер сыйлады, – деді Лутфуллочон Дадобоев.

Расул Шарипбекуулу ағайынды екі ұлысты тілден бөлек музыкасы да жақындастыратынын айтты.

– Қазақтарда «Көре-көре көсем боласың» деген сөз бар. Фестивальде әріптестерімнің өнеріне таң-тамаша болып жүрміз. Музыка жер бетіндегі халықтардың баршасына ортақ тіл. Фестиваль аясында қазақтың дарынды өнерпаздарымен дос болып, алдағы уақытта арадағы байланысты үзбеге уәделестік, – деді Расул Шарипбекуулу.

Қ.Байжанов атындағы концерттік бірлестіктің директоры Талғат Ыдырысов «Әуенді Сарыарқа» фестивалінің даңқы жер жүзін шарлап кетті дейді.

– Бұл фестиваль қазір халықаралық деңгейде өтіп жүр. Бұрындағыр облыстық, республикалық деңгейлерде ұйымдастырылған. Фестиваль жаңғырығы басқа мемлекеттерге жетіп, сондағы өнерпаздар қатысуға ниет білдіре бастады. Мәселен, АҚШ-тан, Мексикадан, Жапониядан өнерпаздар келді. Қарап отырсақ, фестиваль даңқы Азия құрлығынан әрі асып кеткен. Уақыт өте келе бұл Қарағандының бетке ұстар, мақтан тұтар фестивалі болып шыға келді, – деді Талғат Ыдырысов.

Фестивальдің қорытынды концертінде өнерпаздарға Қарағанды облысы әкімінің ықылас гүлі табысталды.

Сурет концерттік бірлестіктің баспасөз қызметінен

• ҚАСЫМ АМАНЖОЛОВТЫҢ ТУҒАНЫНА – 115 ЖЫЛ

Жасын жырдың жалғасы

Қазақтың дауылпаз ақыны Қасым Аманжоловтың 115 жылдығына орай Қарағанды облысының тарихи-өлкетану музейінде «Қазақ әдебиетінің інжу-маржаны» атты әдеби-сазды кеш өтті. Дауылпаз ақынның ғұмыры мен шығармашылығы насихатталған кешке колледж студенттері мен мектеп оқушылары қатысты.

Ерік НАРЫН, «Ortalyq Qazaqstan»

Кештің алғысөзін Қарағанды облысының тарихи-өлкетану музейі басшысының міндетін атқарушы Ержан Найманбай айтты. Ол мұндай мазмұндағы кештердің негізгі мақсаты мен міндетіне, жас ұрпаққа берер өнегесіне тоқталды.

– XX ғасырда қазақтың маңдайына небір керемет ақындар жазылды. Бәрінің өз аласармас биігі бар. Бірақ, Қарқаралының топырағына кіндік қаны тамған Қасым Аманжоловтың қалар орны ерекше. Оның дауылды жырлары Алаш баласының рухын оятты. XX ғасырдың екінші жартысындағы ақындардың тегеурінді толқыны Қасым Аманжоловтың мек-

тебінен шыққан. Қасымның өлеңдері қазақпен бірге жасап келеді, жасай береді де. Бүгінгі әдеби-сазды кештің негізгі мақсаты мен міндеті – осы, – деді Ержан Найманбай.

Әдеби-сазды кештегі әннің көшін Қасым Аманжолов атындағы балалар музыка ақынның «Өзім туралы» әнімен бастады. Қарағанды гуманитарлық колледжінің студенттері дауылпаз ақынның өлеңдерін мәнерлеп оқып берді. Қасым Аманжолов атындағы балалар музыка мектебінің ұстаздары Еркебұлан Манарбеков пен Абылай Жаппар «Ақ сәулем», «Айтшы жаным» әндерін шырқады.

Н.Гоголь атындағы облыстық әмбебап ғылыми кітапханасының өнер туралы әдебиеттер бөлімінің басшысы Балжан Оспанқұл Қасым Аманжоловтың ғұмыры мен шығармашылығы туралы жазылған кітаптарды таныстырды. Балжан Оспанқұл Қарағанды өңірі Қасымды жоғары деңгейде насихаттап келе жатқанын атап өтті.

Іс-шараның соңында Қасымның шығармашылығын насихаттап жүрген жас өрендерге музей басшысы Алғыс хат табыстады.

Түркістанда топ жарды

Түркістанда жастар арасында жамбы атудан өткен ел чемпионатында Қарағанды облысының мергендерінің мерей үстем болды. Байрақты бәсекеде өңір намысын қорғаған спортшылар екі алтын, екі күміс және үш қола медаль жеңіп алып, жалпыкомандалық есепте І орын иеленді.

Ербол ЕРБОЛАТ, «Ortalyq Qazaqstan»

Үш күнге созылған чемпионатта қатысушылар «Мажар», «Азия», «Түрік» және «Жамбы ату» стилі бойынша бақ сынаған. Өңір құрамасы сапында өнер көрсеткен бес мергеннің ішінде Нұрасыл Оралхан ерекше көзге түсті. Ол жарыстың алғашқы күнінде «Мажар» стилі бойынша қарсыластарынан басым түсіп, алтын медаль иеленді. Екін-

ші күні «Азия» стилінде де үздік нәтиже көрсетіп, қоржынға екінші алтынын салып, «Түрік» стиліндегі бәсекеде күміс жүлдеге қол жеткізді.

Қыздар арасындағы сайыста Адина Әбілқайырова да жүлдесіз қалмады. Жерлесіміз «Мажар» стилінде күміс медаль жеңіп алса, «Азия» және «Жамбы ату» стилі бойынша қола жүлдегер атанды.

– Жарыс жоғары деңгейде өтті. Әр спортшы тыңғылықты дайындықпен келген. Арасында Азия чемпионаттарының жеңімпаздары да болды. Сондықтан, бәсеке оңай болған жоқ. Дегенмен, мен үшін чемпионат сәтті өтті. Бұл жарысқа дейін бірнеше іріктеу турнирі ұйымдастырылып, солардың нәтижесінде өңір атынан бес мерген ел чемпионатына жолдама алды. Сонымен қатар, арнайы оқу жаттығу жиындары өткізілді. Сол дайындықтың нәтижесінде жақсы көрсеткішке қол жеткіздік, – деді Нұрасыл Оралхан.

Чемпионаттың қорытындысы бойынша жалпыкомандалық есепте Қарағанды облысының құрамасы топ жарды. II орынды Батыс Қазақстан облысының мергендері иеленсе, үздік үштікті Алматы облысының спортшылары түйіндеді.

Сурет Н.Оралханның жеке мұрағатынан

ORTALYQ QAZAQSTAN Қарағанды облыстық қоғамдық-саяси газеті		Телефондар: Бас редактор: 43-38-53 Бас редактордың орынбасары: 43-58-08 Интернет-редакция редакторы: 43-38-33 Жауапты хатшы: 43-49-72 Жарнама, факс: 8-701-185-82-14;		<ul style="list-style-type: none">Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді.Жарнамалар мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауап береді.Газетте жарияланған материалдарды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.Материалдың жариялану ақысы төленген				«БанкЦентрКредит» АҚ ҚФ Есеп-шот: kz50826MOKZTD2003131, БИК KСJZKZXX БИН 000840001412 Тарапымы 3 165 №120 тапсырыс. Индекс 65484 Офсеттік басылым. Көлемі 4 баспа табақ.	
Құрылтайшысы: облыс әкімдігі МЕНШІК ИЕСІ: «Saryarqa Aqparat» ЖШС		Меншікті тілшілер: Ақтоғай, Шет, Балқаш, Приозерск: 8-702-293-13-70 Қарқаралы, Нұра, Осакаров: 8-702-216-73-50 Теміртау, Саран, Шахтинск, Абай, Бұқар жырау: 8-775-189-33-19		Газет Қазақстан Республикасы Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитетінде қайта тіркеуден өтіп, 2020 жылғы 15 желтоқсанда № KZ18VPY00030163 куәлігі берілді. Газет сейсенбі, бейсенбі, сенбі күндері шығады. Мекенжайымыз: 100009, Қарағанды қ., Әлімхан Ермеков көшесі, №33 үй.		Газет жеткізілмесе 41-26-82, 43-57-88 телефонына хабарласыңыздар.		Бағасы келісім бойынша «Типография Арко» ЖШС баспаханасында басылды. Қарағанды қ., Сәтбаев к., 15. Газеттің компьютерлік орталығында теріліп, беттелген. Кезекші редактор Ербол ЕРБОЛАТ	
Директор Қайрат Жүнісұлы ӘБІЛДА Директордың орынбасары Станислав Альбертович ПЕСНЕВ Директордың орынбасары Галия Боранқұлқызы БАСТЕНОВА		Бас редактор Е.К. МҰСАБЕК Бас редактордың орынбасары Қ.А. АЙТЖАН Сайт редакторы А.Ә. СОВЕТ Жауапты хатшы С.Б. ПЛИЯШ							